

ALOIS NAVRÁTIL:

SV. VÁCLAV

A ČSL. LEGIE.

SV. VÁCLAV A ČSL. LEGIE

SBORNÍK
VZPOMÍNEK A DOKLADŮ

Sestavil
ALOIS NAVRÁTIL,
ruský legionář

Návrh obálky nakreslil prof.
J. FIALA

Cena Kč 6'50

Nákladem vlastním

Tiskla Společenská knihtiskárna v Přerově,

1929

*Práci tuto věnuji v úctě
památce velikého světce
sv. Václava,
ochránce českých zemí
k tisíciletému výročí
jeho mučednické smrti.*

MYŠLENKOVÉ PROUDY V LEGIÍCH.

Vmyslíme-li se do předválečných poměrů náboženských v rakouské armádě, dojdeme k přesvědčení, že povšechně vojenský život zhoubně působil na charakter mladých mužů, kteří se octli ve vojenském stejnokroji.

Vojenské vedení však dovedlo uspati činitele, kteří náboženské otázky nepovažovali za druhořadé, a to zejména tím, že byla nařizována ve vojenských útvech návštěva kostelů při nedělních bohoslužbách, při průvodech Božího Těla a podobné. Bylo to zejména při Božím Těle ve větších posádkách, kdy bylo možno vidět až oslňující nádheru a lesk uniform, zejména jezdeckých. Tato účast vojska všech zbraní, málokdy v roce vídaná, za takových okolností měla svou přitažlivost též pro našeho českého člověka, k náboženským úkonům lhostejného.

Tato účast vojenská byla však jen pozlátkem, neboť ve skutečnosti málokde čistá duše mladíků, nábožensky založených a odtrhnutých od zbožných rodin, utrpěla tolik úhon jako právě na vojně. Zvláště tak bylo tomu u nováčků, kteří podle zvyků z domova se snad osmělili a poklekli večer k modlitbě, tu v takových případech byli vystaveni nejpustšímu hrubíánství a posměškům od starších vojnů, zkažených již vojenským životem. Kdyby byl šel v takovém případě nováček si stěžovat k představeným, nebyl by docílil ničeho, ba spíše se mohl nadíti nového hrubství.

V době světové války, jmenovitě na bojištích, kde téměř stále byla smrt nad hlavou, se ovšem poměry změnilly, neboť i vojín nábo-

žensky lhostejní, kteří nechtěli dříve o náboženství ani slyšet, vyslovovali slovo Bůh s jinými pocity než doma. Ve frontových pásmech pak také mnozí jinak pohlíželi na kněze, než byli zvyklí z domova, kde svými stranickými časopisy byli štváni a kde se kněz obyčejně ličil černými barvami. Na frontě se pak všude polní kaplani těšili oblibě. Hlavně proto, že se též vůči vojínům chovali demokratičticky, ač měli důstojnickou hodnost. Vojíni mohli s polními kaplany mluvit téměř přátelsky a bez jakýchkoliv ohledů na pověstnou rakouskou disciplínu.

Při různých příležitostech a bojích dostalo se tisíce rakouského vojska do zajetí, ponejvíce do Ruska. Zde v zajateckých táborech byli promícháni příslušníci všech národů rakouských. Tito pak mezi sebou počali tvořit skupiny podle národnostní příslušnosti. V oněch zajateckých táborech docházelo často ke konfliktům mezi těmito skupinami. Když byla k tomu vhodná doba, přicházely pak na přetřes otázky národnostní i náboženské. Protože nebyl dostatek katolických kněží českých, kteří by byli mohli navštěvovat krajany v zajateckých táborech, ujímala se mnohých Čechů náboženská lhostejnost. Této lhostejnosti využívaly pak různé živly, které přecházely pak do útoků proti katolicismu se vši vehemencí. Je však též míti na mysli, že i kdyby tehdy bylo dosti katolických kněží, byla by ruská vláda na jejich činnost pohlížela hodně nedůvěřivě.

V Rusku v některých centrech byly polské katolické kostely, které naši zajatci a později i dobrovolci navštěvovali. Kde katolického ko-

stela nebylo, šli jsme aspoň do »cerkve« pravoslavné pozvednouti svou mysl na chvíli k Bohu. Poláci celkem náboženské propagaci mezi zajatými Čechy zvláštní pozornosti nevěnovali. Snad z důvodů, že měli sami co dělat, aby jejich kolonie obstály v ruském pravoslavném moři. (Nutno konstatovat, že na př. v nemocnicích, zejména na Sibiři, polští kněží, když tam náhodně zavítali, s ochotou vyhověli dobrovolcům, kteří žádali duchovní útěchu a také provedli po katolicku pohřeb.)*

Jest pochopitelné, že čeští zajatci, smýšlení pevně katolického si hned ze začátku války všímali poměru rusko-polského z důvodů náboženských. Příznivé stanovisko katolických Poláků vůči říši ruské mělo svou odezvu i u mnohých těchto zajatců při rozhodování, jak se v Rusku zachovati, neb v začátcích vojny česká otázka se počala řešiti tak, že český národ katolický měl býti v nejtěsnějším spojení s pravoslavným Ruskem, byť by snad měl svého panovníka.

Také i sami Rusové dávali znáti Polákům, že pomýšlejí vyjít jim vstříc. Bylo to vidno z manifestu k polskému národu, který byl vydán Ruskem na začátku války. V tomto stálo mezi jiným doslovně toto: Necht se setřou hranice, rozřezavši polský národ. Necht se on sjednotí

* Čeští dobrovolci byli většinou pochovávaní za pravoslavných obřadů, při čemž některý dobrovolce nešl vpředu kříž, bohužel v roce 1919 ve většině případů úplně bez kněze. Na takový pohřeb Rusové nešli. Řada dobrovolců se proti takovému pohřbívání bouřila. Zaznamenávám též pohřeb J. Klecandy v Omsku, kde jeden dobrovolce nad hrobem předříkával modlitbu.

v jedno, pod ochranou ruského cara. Pod ochranou touto zrodí se Polska, svobodná ve své víře, v jazyku i v samosprávě... Necht' vstane v září ve znamení kříže, symbolu utrpení a vzkříšení národů! — Podepsán: Verchovnij glavnokomandujuštij, general adjutant, Nikolaj.

Poláci pak z druhé strany zase slavnostně prohlásili ústy delegovaného svého poslance Jaronského při zasedání ruské dumy, že jsou zajedno s ruským národem pro poražení Teutona pod ruským vedením. U Poláků tedy byly rozptýleny obavy z rusifikace a z pravoslavné propagandy.*

Názoru jiného nebyli proto ani dobrovolci z řad katolických spolků, kteří vstupovali do Družiny ještě za carské vlády.

Do styků s ruským národem pravoslavným za carské vlády přicházeli prvně ti zajatci, kteří se ocitli na práci u rolníků. Teprve za revoluce postupně nabývali zajatci volnosti, až pak za bolševického převratu jim bylo řečeno, že jsou rovnoprávní s ruskými občany, ovšem důvod byl mezi jiným ten, aby zajatce zlákali spíše do rudé armády. Tedy zajatci, Češi, kde se v prvních dobách dostali na různé práce venkovské, tam teprve začínali poznávatí ruského člověka s jeho přednostmi i chybami a počali chápatí jeho slovanskou duší, sobě tak blízkou.

* Katolicita našeho národa ostatně byla též tvrdým oríškem pro carskou vládu. Bylo to vidno při audienci představitelů českých spolků u ministra zahraničních věcí Sazanova dne 15. září 1914, kde tento pochyboval o souladu mezi katolickým národem českým a případnou pravoslavnou dynastií ruskou. Delegát Klecanda poukazoval však na tolerantnost Čechů.

Zajatcům nešel přísně náboženský život ruského venkovana a obdivovali se jeho skromnosti. Všimli si také jeho hledání a spojení s Bohem, kterého měl tento stále prostředníkem mezi sebou a přírodou. Zvláštním povznášejším dojmem působila na zajatce doba svátků vánočních a hlavně velikonočních svátků, kdy zněla z úst každého ruského člověka, ať venkovana neb měšťana, smyšlením pravého neb levého, slova: »Kristus voskres« a »Voistinu voskres«, v nichž se skrývá tolik tajů a božské velebnosti. Pro duši bylo též rozradostněním, když na příklad po celé dni sváteční, daleko do nedozírných stepí a hlubokých taig, se nesla ozvěna zvonů s věží »cerkvi« (chrámů), kde se sléval hluboko zladěný zvuk zvonů velkých s líbezným cinkotem zvonků malých v jednotný harmonický soulad, svoláváje tak věřící k rozjímání a ku chvále Tvůrce všehomíra.

Snad onen sklon ruského člověka k náboženství a příčiny, které s tím souvisely, měly vliv na českého zajatce, žijícího v rodinách ruských. Za takových okolností mnohý Čech, později jako dobrovolník nenalézáje spojení s katolictvím prostřednictvím nikoho, zakolísal ve svém náboženském přesvědčení a s povrchností, bezdůvodně pak přestupoval na pravoslaví. — Nebylo však celkem tak snadné chápatí dobře pravoslaví, právě jako pravoslavné duchovenstvo. Příznačné však je, že za bolševické revoluce, kdy se všechno úplně přetvářelo, ruská pravoslavná církev stála vzdorně jako maják v rozbouřeném moři. Rozdílný byl též poměr mezi duchovenstvem a bolševickými komisari v jednotlivých místech. Připomínám dobu, kdy se končila vláda admirála Kolčaka. V místech

okolo Bogotolu na Magistrále, kolčakovští důstojníci, úředníci, zámožnější lidé a také i my nemohli jsme se odvážití bez zbraně ani na okraj tajgy pro nebezpečí před přepadením bolševickým. Místní »batuška« (kněz), který podle bolševické terminologie taktéž patřil mezi kontrarevolucionáře, klidně sedě na své »těleťě« (voze), svázel denně úrodu s míst, bůhví jak daleko od města vzdálených a zdálo se, že si poplašených hlasů a přepadávání vůbec nevšímá.

— — —

Nyní si všimněme české emigrace v Rusku. Nejstarší kolonisté usedli v kraji na Volyni jsou vesměs zemědělci. Jsou v Rusku již několik desítek let před válkou. Ve věcech náboženských starší generace se téměř úplně drží katolicismu, kdežto mladí vcházením v manželství s običany neb občankami ruské národnosti jsou již nábožensky rozdělení na pravoslavné a katolíky. — Také i zde bylo mnoho zanedbáno se strany českého katolicismu, který před válkou z vlasti sem mohl působiti. — Čeština u mladší generace také jest již hodně promíchána s ruštinou. Volyňští Čechové jsou podle Rusů mnohem pokročilejší, a proto jejich hospodářství jest na jiném vývoji. Řada mladých lidí z této české kolonie sloužila dokonce dobrovolně v České Družině, na což byli v oněch vesnicích naši krajané hrdí. Starí také rádi vyslechli novinky o své daleké rodné zemi od zajatců Čechů, kteří tudy často procházeli.

Emigrace česká ve městech byla většinou již z doby pozdější. Byli to ponejvíce řemeslníci, kteří se dodělali v Rusku existenčně slušných

úspěchů, pak ovšem zde byli i příslušníci stavů jiných. Tito byli již organizačně vyspělejší jak krajané volyňští, a měli ve městech řadu spolků. Nejznámější organizace byly v Kijevě, Varšavě, Petrohradě, Moskvě, Oděse a ve Vladivostoku. Tato emigrace téměř všechna do války zůstávala katolickou. Částečně jen v Moskvě a zejména v Petrohradě v čas války se staly případy přestupování na pravoslaví. To se však téměř nikde nedělo masově. Jest jen známo, že v Petrohradě v roce 1914 dne 3. srpna přijalo pravoslaví 42 osob v kazaňském »soboře« — (katedrále), v níž tenkrát sloužil slavné bohoslužby sám episkop Gedeon. Toto přestupování na pravoslaví se však dělo více z pohnutek politických.

Organisování odboje, které pak následovalo, bylo hlavně v rukou Čechů kijevských, kteří téměř všichni byli katolíky.

Myšlenka odboje si brzy razila cestu i do zajateckých táborů. Nově přicházející massy Čechů zajatců do Ruska, svým informováním o krušných poměrech doma, o útisku českého národa, utvrzovaly řadu zajatců zde již dlicích v tom, že jest třeba aktivně se účastniti boje za vysvobození národa ze spárů německých.

Zde každý poznával, co to znamená, když národ samostatně řídí své osudy. — Tak se pomalu začali Češi a pak i Slováci v zajateckých táborech dělit na dva směry, bez ohledu na politickou příslušnost a názorů na náboženství.* Poměr mezi těmi, kteří byli pro odboj proti těm, kteří stáli na straně druhé, početně byl vyjádřen 1 : 3.

* Katolíky byli před válkou Češi a Slováci téměř všichni.

V takovém prostředí politickém a náboženském v různých končinách veleříše ruské, jak v emigraci katolické tak i pravoslavné, v zateckých táborech mezi lidmi nábožensky založenými, nábožensky lhostejnými i atheisty, pak mezi těmi, kteří již proti nepříteli stáli se zbraní v rukou a na konec i mezi Rusy, kteří přišli s našimi lidmi do styku, vzklíčilo semeno úcty k ochránci českého národa, k sv. Václavu, až vzrostlo široko jako mohutný strom, pod kterým stane v záru slunečním poutník, aby si odpočinul. Tato úcta k vůdci blanických rytířů se šířila, šla do hloubky, utužovala ducha legií a všude působila nadšení pro spravedlivou věc československého národa, pro vítězství svobody nad porobou.

Chorál svatováclavský »Nedej zahynouti nám ni budoucím« se nesl vzhůru k nebesům, v chrámech i širým prostranstvím daleko Ukrajinou, kterou se dříve proháněla slavná vojska kozácká — velikým Ruskem pod »matuškou« Moskvou nad kraji velikých vlastenců XVII. století, Minina a Požarského, územím povolžským, obrovskou bílou Sibiří, vybojovanou kozákem Timofejevičem Jermakem, ba úcta tato se rozšířila až k Tichému Oceánu.

U národa ruského jméno sv. Václav bylo poměrně dosti vžito, ačkoliv Rusové mají řadu světců národních a pak řeckých. Nejznámější jsou jim právě tak jako nám sv. věrozvěstové Cyril a Metoděj. U pravoslavných Rusů jest hodně uctíván sv. Vladimír, který jako panovník ku konci X. století rozšířil po Rusi křes-

tanství, pak uctívají sv. Vasilia Velikého, sv. otce Nikolaje a velikomučedníka a »pobědnosca« sv. Georgia (vítěze sv. Jiří) a jiné.

Jméno sv. Václava se nejspíše dostalo k Rusům vlivem styků Poláků s Ukrajinci, když na Rusi se rozšířilo učení cyrilometodějské. Polsko-ukrajinské styky vlivem společného nebezpečí tatarského a pak tureckého bývaly dosti těsné. Jinak vojska polská také často procházela územím ukrajinským, když zápasila v dávném věku s velmoži ruskými o nadvládu nad Kijevem. — Tak ve století XII. nalézáme dokonce panovníka syna Monomachova, velikým knížetem kijevským se jménem Václav. Tehdy ovšem Rusko nebylo v nynějších územních rozměrech. Území, dnes zvané Rusko, se tehdy dělilo na několik více méně samostatných knížectví, z nichž v pravém slova smyslu Ruskem zvalo se kijevské velkoknížectví. Dotyčná knížata ruská tehdy byla ve stálém sporu mezi sebou a válčení bylo jaksi jejich řemeslem.

Jest zvláštní, že právě onomu velkému knížeti kijevskému se jménem Václav připadl úkol smířovací mezi válčícími rodnými knížaty Ruska a právě ona mírumilovnost jej učinila sympatickým ruskému lidu, jako jest nám náš kníže sv. Václav. Onen kijevský veliký kníže Václav vysokého již stáří, usmíruje na příklad zneprátelená knížata — Suzdalského, Jiřího Dolgorukého se svým synovcem Izjaslavem, odvolává se na své stařešinské právo.

Kult svatováclavský začíná se tedy uplatňovati v zahraničním odboji v Rusku. Po několika stech letech zase přísahá Čech na červeno-bílý prapor se svatováclavskou korunou. Tato koruna znamená, že národ v příštím svém svo-

bodném státě má být veden v duchu sv. Václava, dle směrnic křesťanských a ovšem tedy katolických, navazováním na slavnou dobu Karla IV.

Také k svěcení praporu byl vybrán den, který jest svátkem katolických Čechů, svátek sv. Václava, 28. září 1914. V roce 1916 následkem rozšíření posud stávající Družiny ve dva pluky — dostávají tyto svá jména dle zvyku ruské armády. Ruští Čechové, kteří tehdy byli u vedení našeho odboje, viděli v československém vojsku svůj ideál a proto jako Rusko mělo své elitní vojenské části, na př. gardové pluky, Semenovský, Preobraženský a Ismajlovský neb privilegované jezdecké pluky carevny matky Marie Feodorovny, careviče Alexeje, kněžny Tatány a j., tak i naše pluky měly být takovými gardovými pluky se slavnými jmény z naší historie. Proto pro I. pluk vybráno jméno sv. Václav, který byl ochráncem a patronem českého národa, a v němž jest též zosobněn hrdinný vzor pro českého dobrovolce. Pluk II. dostal pak název sv. Cyrila a Metoděje na důkaz úcty k těmto světcům pro jejich hlásání křesťanství českému národu a pro zavedení jimi kultury na podkladě slovanském, čímž náš národ byl vyveden z pohanských temnot neodciziv se při tom slovanství. — Rozkazem po 3. armádě (č. 1133) byly úředně stanoveny pro pluky svátky plukovní. U I. pluku 28. září (11. října) den sv. Václava, u II. pluku 11. (24.) května den sv. Cyrila a Metoděje. Tímto rozkazem se též rozumělo, že pluky ponesou ony názvy. Nebyly-li názvy tyto jinak zdůrazněny (podobné rozkazy by byly dnes jistě těžko v Rusku k nalezení), bylo to snad z těch důvodů, že tehdejší ruská vláda se ne-

chtěla před světovým forem zvláště vynášeti, že tvoří armádu ze zajatců, jmenovitě, když sama důrazně protestovala proti tvoření legií polských v Rakousku. Také i sami dobrovolci při příchodu do pole co nejvíce hleděli skryti pro případ zajetí svůj původ a dávali si proto ruská jména.

Poměry tehdy byly docela jiné, než později. — Ony názvy pluků se přesto mezi dobrovolci užívaly po celou dobu předrevoluční a také slavná bitva zborovská byla vybojována pod týmiž plukovními jmény. Nato po příjezdu prof. Masaryka na Ukrajinu názvy ony byly z revoluční horlivosti změněny. (Tehdy slovo »revolučnost« bylo modou dne, právě tak zase naopak později při styku našeho vojska se spojenci se utíkalo od všeho, co neslo pečet revolučnosti, neb slovo revoluce po bolševickém převratě vzburcovalo u spojenců nemilý pocit). I tak po celou dobu našeho pobytu v Rusku již nic nezastínilo význam a úctu k sv. Václavu.

Dojemně zejména působila na dobrovolce slova rozkazu velitele československé brigády, plukovníka Trojanova (jenž snad zase jakýmsi vyšším řízením nesl jméno Václav), a který sv. Václava vřele doporučoval k úctě celému národu. V den sv. Václava i v době porevoluční si dobrovolci z vlastního popudu krásleji »zemljanky« (podzemní kryty), znázorňující na nich obrazy sv. Václava s ozdobou na slova chorálu »Svatý Václave, vojvodo české země, nedej zahynouti nám ni budoucím«. Známa jest zejména zemljanka z r. 1916 2. pluku v Okonsku, na které byla ozdoba na slova chorálu svatováclavského v ruském jazyku se svatováclavskou korunou, pak zemljanka u 7. pluku se sv. Vác-

lavem v roce 1917 na Ukrajině a 8. pluku v Barryševce z téhož roku, se sv. Václavem a chorálem, pod kterým se nechala fotografovati celá rota.

Tento slavný den českosl. vojska, který je připodobněním svátku ruského »Georgievských rytířů«, má svůj zvláštní charakteristický průběh. Každoročně začíná bohoslužbou. Dobře znám jest zejména průběh bohoslužby v roce 1914 při svěcení praporu Družiny v Kijevě. V r. 1915 pak zvláštním dojmem působily bohoslužby na frontě v dřevěném kostelíku, kde za přítomnosti velitele Družiny, plukovníka Trojanova, dobrovolci sami zpívali chrámové zpěvy. Při bohoslužbách těchto se světily též dvě ikony svatováclavské, z nichž jedna byla darována Družině kijevským komitétem, druhá dobrovolcem Biblem. Týž den se konaly bohoslužby v Kazanském soboru v Petrohradě, jimž dodal zvláštního lesku mimo jiných účastníků z řad Čechů a Rusů generál Skugarevskij. Ba i v tomto roce 1918, po bolševické revoluci, konaly se ještě v den 28. září na oslavu svatováclavskou bohoslužby v katedrále samarské.

Každoročně také byly konány přehlídky čl. vojska za účasti vysokých vojenských i civilních hodnostářů, zasílány byly pozdravné přípisy, vojínům bylo přilepšeno na stravě, pro důstojníky byly pořádány slavnostní obědy. Odpoledne obyčejně bývaly pak nějaké hry nebo veřejné cvičení.

Jinak v onen den se pamatovalo i na podpůrné akce při zvláštních svatováclavských sbírkách.

Také v zajateckých táborech ti, kteří se přihlašují k velikému boji a posud jim není možno

z různých příčin se do vojska dostat, jdou v onen sváteční den na mnohých místech aspoň do kostela a tam si vroucně zapějí svatováclavský chorál.

Zvláště také v legionářské odbojové literatuře sv. Václav nachází čestné místo. Jej připomínají nejznámější literáti jako Medek, Husák, Kopta a j. Dostatek důkazů je o tom vždy 28. září, zejména v časopisech »Čechoslovák« a »Čechoslovan«.

Úcta naše ke sv. Václavu nechávala odezvu i mezi širším ruským obecněstvem při jízdě Sibíří do Vladivostoku v roce 1918. Tehdy na stěny vagonů si nechávali dobrovolci malovat obrazy, z nichž největší pozornosti se těšily ty, které znázorňovaly sv. Václava. Při zastávce vlaků na stanicích Magistrály často nahodilí cestující, lidé městští i venkovští, s patriarchálními, zarostlými bradami, s vlasy sahajícími až na ramena, kteří za tehdejší nedostatečné vlakové dopravy čekávali celé dny na vlaky a přespávali na dlažbě vestibulů a peronů, chodili si prohlížet obrazy vagonů a Čechy, o kterých neslyšeli posud téměř nic. Naši dobrovolci za takových okolností nestačili Rusům vysvětlovat, co který obraz znamená. I seřtělí Rusi nevěděli samozřejmě ničeho o Janošíkově, ba ani ne o Husovi, lidu venkovskému už nadobro nebylo ničeho známo o těchto osobách. Jinak bylo se sv. Václavem. Tu nebylo třeba mnohो vysvětlovat. Již jméno česky vyslovené — sv. Václav — je přivedlo na sv. Vjačeslava, a hned se jim radostně rozzářil obličej, že je uctíván společně jak Rusy, tak i těmi posud jim neznámými Čechy.

Jinak bylo v Rusku s husitstvím. I toto ovšem

mělo svůj význam, ale spíše vojsko rozleptávalo než ztmelovalo. S odvoláváním se na husitství, jmenovitě na Tábority, duch vojska — zvláště na Magistrale postupně čím dál, tím více upadal, až téměř došlo k rozkladu armády. — Pluky 1. divise po známém přejmenování před bolševickou revolucí měly ovšem názvy husitských postav, ale těchto jmen, přes to, že byla úředně stanovena, dobrovolci vůbec neužívali. Pluky tyto dobrovolci jmenovali jen dle počíslování. Dobrovolci od 2. a 3. divise nazývali bratry od prvních pluků obyčejně starodružiníky.

Večerní husitské oslavy, které se více ujímali až v době bolševické, konaly se obyčejně jen tam, kde byly větší naše posádky. Tyto večerní oslavy byly tak chudé a bez jakéhokoliv vznícení, že to až zaráželo. V Rusku totiž chybělo ono prostředí z domova, kde oslavy Husovy byly ponejvíce demonstrací proti občanům jiných názorů. V Rusku však nebylo proti komu demonstrovat, neboť ruský národ Husa neznal a ani se o ony oslavy nezajímal. Také sami dobrovolci, sehnaní ponejvíce k večerním ohňům rozkazy, když někde pořadatel začal zpívat píseň »Kdož jste boží bojovníci«, píseň onu neznali, takže celý zpěv vyzněl téměř komicky.

Ti dobrovolci, kteří byli nadšeni Husem, dovedli jej na př. chápat a přijímat beze všeho tak, jak byl zdramatizován a předváděn na ruské scéně, kde v celém ději náboženský moment úplně zanikl, a vše se točilo okolo milostné zápletky mezi Husem a dcerou císaře Zigmunda.

V Itálii byly poměry ve směru organizačním

již jiné jako v Rusku. Zde se také tvořily legie mnohem později a také zde nebylo tolik napínavých politických dějů. V Itálii zasáhla do věci odboje hlavně pařížská Národní rada, která zprvu docílila aspoň to, že Itálie svolila k formování pracovních oddílů, z nichž teprve později se tvořily bojovné jednotky. V náboženské otázce, zejména v zajateckém táboře padulském, pevně katolicky založeným naším lidem, bylo překonávat velké překážky. Fanatické protináboženství se neštíteli ani insultování těch, kteří chodili na mše sv. do kaplí v zajateckém táboře. Velitelé a důstojníci italští v padulském táboře se často střídali a proto nebylo možno nadíti se tak lehce nápravy, neboť v důsledku toho velitelé neměli pro ony otázky mnoho zájmu. V druhé řadě dávali také více víry hlasům našich pokrokářů, kteří ze sebe dělali velké vlastence.

Přesto i později, když naše pluky stály již připraveny k pochodu na frontu, zase řada dobrovolců učinila zadosť svým katolickým povinností. V boji pak tito dobrovolci mohli být vzorem druhým.*

V Itálii někteří dobrovolci, kteří prováděli akci pro vstup do legií, nebyli příliš prozíraví a dokonce někdy používali při tom nátlaku, takže nebylo divu, když přišlo později Barbarano.** Neblaze též působilo na naše dobrovolce chování se některých italských vojinů po ústupu k Piavě, kteří dávali našim najevo, že je stejně nemine oprátka, poněvadž sami tehdy nevěřili

* J. Logaj: Československé legie v Itálii.

** Odsouzení 7 legionářů pro porušení přísahy gen. Grazianim k trestu smrti zastřelením, což bylo provedeno.

ve vítězství Itálie. Přes to však disciplína u čsl. dobrovolnického sboru byla dobrá a taktéž i duch vojska, takže toto stálo na výši doby.

Oslavy sv. Václava se dály hned v zajateckém táboře v Padule v roce 1917, kde v den 28. září po mši sv. zajatci, i ti, kteří již byli přihlášení do vojska, společně v kaplích zpívali chorál svatováclavský. Na frontě pak v roce 1918 28. září konaly se již svatováclavské slavnosti v širším měřítku. Sv. Václava také bylo vzpomenuťo v časopise »V boj«. Významná přednáška o sv. Václavu konala se v roce 1917 v padulském táboře.

Je důležité pro obě tradice připomenouti též, jak dalece Italové znali dějiny českého národa. Občan s průměrným vzděláním o Husovi nevěděl vůbec nic. Ba i italské inteligenci byl Hus a Žižka celkem neznámý. Pozoruhodné je též, že na př. na knižním trhu v překladě, našimi domyšlivými pokrokáři předválečnými vyzdvihované dílo Macharovo »Řím«, o kterém tito mysleli, že nás udělá v cizině slavnými, nebylo tam vůbec známo. V Itálii naopak ale znali věci, které našim pokrokářům nestály ani za pohrdlivý úsměv, totiž »Milostné pražské Jezulátko«, jehož sošky stály na oltářích v kostelích až pod Neapolem. Že v Itálii byla též úcta k našemu sv. Janu Nepomuckému, je samozřejmé. Tedy v Itálii jsme byli známi katolictvím a nikoli husitstvím.

Ve Francii byly sice všechny prostředky k propagaci pro odboj, ale za to byl zde nepatrný počet příslušníků čsl. národa, jak emigrace, tak

i zajatců. Z příslušníků českých, před válkou zde dlících, byla sice hned v začátcích války postavena setnina »Na zdar«, ale tato malá část přece jen nemohla odpovídati významu, kterého bylo nutno v zájmu odboje. Teprve v roce 1918 se tvořily větší vojenské jednotky, kdy se sem sjížděli dobrovolci z Ruska, zajatci z Itálie a dobrovolci z Ameriky, mezi kterými bylo mnoho příslušníků katolických spolků, zejména Slováků. Také tehdy již velká část bývalých zajatců, dopravených sem ze Srbska, hlásila se do čsl. vojska. Přes to, že zde byli lidé nacházející se před tím v různých prostředích, přece se sjednotili v pevný vojenský svazek.

Ovšem na poli náboženském byl zde úplný úhor. Do těchto věcí však brzy zasáhli energicky čeští a slovenští katolíci v Americe. Navazováním styků Národní rady s prof. Masarykem, který dlal delší čas v Americe, a svým důsledným postupem s druhými činiteli dosáhli v otázkách těchto nápravy. Vyslali totiž do Francie katolického kněze Alf. Biskupa, jenž si získal svým chováním u všech dobrovolníků oblibu. — O duchovní věci dobrovolců bylo tedy postaráno. Za to patří našim katolickým krajanům americkým dík. (Tito tehdy jen litovali, že jim nebyly dříve známy náboženské poměry naší armády v Rusku, kde by byli zjednali nápravu a byli by tam vyslali několik katolických kněží. Když pak delegace, kterou vyslali na Sibir, přinesla v tomto směru zprávu, byly již ruské legie na cestě do vlasti.)

Z Francie jsou také známy některé případy, jež svědčí o spojitosti se jménem svatováclavským. V roce 1914, jak naznačil p. president, tentýž den, kdy se v Kijevě světil prapor Dru-

žiny, i ve Francii ponejprv nad českými dobrovolci zavlál červeně-bílý prapor, který tehdy přijímali. V roce 1918 pak byla uzavřena mezi Národní radou čsl. a francouz. vládou obsáhlá a důležitá smlouva, zvaná svatováclavská. — V onom roce bylo však na francouzské půdě těžko slavit svátek sv. Václava, když zuřily v onu dobu největší boje, do kterých zasáhly i naše oddíly. Přes to dobrovolci svátku sv. Václava vzpomínali a prosili jej o přítluvu a pomoc.

Příznačno je, že se zde také i jinak nezapomínalo na význam sv. Václava. Byla to zejména oživená vzpomínka z domova na Blanické rytíře se sv. Václavem, která udržovala bojovného ducha francouzské legie, což nasvědčuje pěkný článek v »Samostatnosti« roč. II. č. 9., redigovaný dr. Sychravou.

Pro propagaci odboje byly též významné dvě krásné kresby Blanických rytířů pod svatováclavskou korouhví se známou orlicí od dobrovolce Kupky, jež byly mezi jinými kresbami, dobrovolci považovány za nejdařilejší. Proto se též octly v čas. »Samostatnost« roč. II.

Nmyslíme-li se hlouběji v ony doby, kdy se zápasilo o samostatnost čsl. národa, musíme uznati, že tradice svatovácl. byla onou vůdčí hvězdou, jež ukazovala směr bojovníkům za svobodu.

ÚRYVKY Z ČLÁNKŮ LEGIONÁŘŮ K SVATOVÁCLAVSKÉ TRADICI.

Z deníku 1. čety, 1. roty, 1. pluku.*

27. IX. 1918: Jak vše vypadá, pojedeme na

* Leg. týden 8. 12. 1928, Kazaňské tažení.

václav. slavnost do Samary někdy k vánocům.

28. IX. V 1 hodinu ráno dělá se budíček Václavům, kteří jsou nuceni zakoupit za tuto bratrskou pozornost větší krabici papirosek pro celou posádku našeho cestovního kufru. K večeri vepřová, zelí a knedlíky.

1. X. Po prvním praporu se roznesla zpráva, že 1. rota pojedje do Čeljabinska na slavnost Starodružinníků s plukovním praporem. Následkem bojů koná se slavnost po příjezdu 1. roty do Čeljabinska 11. října.*

11. X. Poprchává. V 8 hodin rukujeme v plné parádě na slavnost. Mimo Starodružinníků Rumuni, Srbové a ruské národní armády. Po příjezdu a přivítání gen. Šokorova a Syrového odchod s hudbou na hřbitov. Tam řeči nad hroby padlých bratří. Přítomni byli angličtí, japonští a francouzští hodnostáři, pak strýčkové z Ameriky. Nato byla defilérka před velitelem korpusu. Dvakrát nás chytají do filmu. Doma sekaná, zelí a knedlíky. Dalšíh oslav se nezúčastňujeme, jelikož nejsme oficiálně zváni. Toho dne se u strejčka čepovalo pivo.

12. X. 1. četa se dostalo výslužky z hostiny a to 250 koláčů, několik funtů nářezu, 15 lahví stolního vína a každý 1 viržinku.

13. X. Jedeme zpět na frontu.

F. Šteidler:

Příspěvek k anketě o husitské a václavské tradici v legiích.**

* Dotyčná slavnost jest vlastně oslava založení Družiny a svátek sv. Václava (pozn. autora).

** Dotyčný článek podrobněji jednal o oněch otázkách. Otištěn byl v »Legionářském týdně« 5. I. 1928.

Hned v prvních dnech svého zajetí v r. 1914, četl jsem zajímavý dokument panslavistického pravoslavného pojetí našeho odboje. Za pobytu v moskevské nemocnici dostal se mi do rukou leták nadepsaný »Promluva k českým dobrovolníkům 17. srpna 1914 ve chrámě Srbského Podvoří v Moskvě.« Tento projev, vlastně kázání našeho krajana, pravoslavného kněze, byl v duchu nábožensko-vlastenecký, všeslovanský a oficiálně ruský. Snad též vlivem pravoslavní reformaci, ale vzpomíná se též i prvých světců z našeho ranního křesťanství, slovanských apoštolů Cyrila a Metoděje, sv. Václava, »orodovníka české země« a nejstarších chorálů.

K dalšímu studiu václavské tradice doporučuji všimnouti si zároveň života našich organizací v zajateckých táborech, kde nejednou při různých příležitostech (při návštěvě kostelů a pod.) byl zpíván našimi lidmi i chorál svatováclavský.

František Turek:*

Že 1. pluk se jmenoval plukem sv. Václava a že to bylo uveřejněno v plukovním rozkaze, dosvědčí bratři starodružinníci: prap. Ant. Novotný (velitel 3. roty) a prap. Novotný (velitel 2. roty). Dále to bylo v konceptu kroniky, kterou v 1. rotě začal psát gen. Čeček, kde je též zmínka o pluku sv. Václava. V roce 1916 jsme byli pohromadě v Okonsku s Pšeničkou a Ausobským, měli jsme známé bratry z hnutí nár. soc. mládeže u 2. pluku, navštěvovali jsme se na-

* Časopis »Legie« (Lid. 5. 4. 1929).

vzájem a často jsme je dobírali se sv. Cyrilem a Metodějem a oni nás zase se sv. Václavem. I jinak se často mluvilo o pluku sv. Václava a sv. Cyrila a Metoděje. Svátek sv. Václava jsme u pluku slavili vždycky slavně. Nepamatuji se, že by se bylo tehdy nějak vyzvedávalo nebo že bychom si byli nějak živěji uvědomovali, že slavíme svatováclavské posvěcení. Světili jsme prostě plukovní svátek. Rozkazem po pluku č. 666 z 10. června 1916 st. st. bylo oznámeno, že dnem plukovního svátku, jak bylo v ruské armádě zvykem, byl stanoven 28. září »v pamjat sv. Vjačeslava, knjaza českágo«. Stalo prý se tak na přání kijevských Čechů.

Vl. Dorazil:

Z legionářského deníku otceva.* (Úryvek z roku 1918.)

28. září. Byl jsem v Samaře. Konala se tu velká slavnost »českoslovácký nacionální sv. Václava prázdník«. Po obřadech v katedrále byla přehlídka našeho vojska gen. Čečkem. Vojenské parády se zúčastnily všechny části vojska meškajícího té doby v městě, i vojsko polské, srbské, rumunské, italské, ruské i baškýřský česko-ruský pluk. Nato měl generál Čeček nadšenou řeč, v níž vyslovil naději, že příštího Václava budeme slaviti doma. Pak hrály všechny naše hudby hymnu Kde domov můj. Pak promluvili ruští řečníci. Oceňovali naše zásluhy o Rusko. Posléze všechny hudby zahrály ještě Mar-seillaisu.

* Obzor 26. února 1929.

VZPOMÍNKY ČECHŮ, ŽIJÍCÍCH PŘED VÁLKOU V RUSKU.

Václav Fechtner:

Dlí-li kdo v cizině vzdálen jsa vlasti a domácího krbu, obklopen lidmi ať již jazykem neb duševním prostředím sobě cizím, je mu zajisté milým, setká-li se s krajanem, s nímž si může od srdce pohovořit a osvěžit vzpomínky na dálnou svoji vlast. Dojemem vzrušujícím působí též, přijde-li v cizině na nějakou památku nebo slyší-li v cizím prostředí o nějakém slavném muži svého národa. A či památka a pověst je nejslavnější a nejrozšířenější po celém světě nežli památka a pověst našich sv. patronů sv. Václava, sv. Vojtěcha, sv. Cyrila a Metoda a sv. Jana Nepomuckého? Těmto církev katolická přiznala úctu oltářní a tak je známa úcta k nim po celém světě, kde se hlásá evangelium.

Budíž mi dovoleno, abych se zmínil o dvou našich patronech, o jejich účtě v cizině, s nimiž jsem se tam setkal, pokud mé síly a vědomosti stačí.

Sv. Václav a sv. Vojtěch jsou dvě jména, která nás jako dvě pásky pojí s bratry Poláky již téměř tisíc let. Úcta sv. Václava zajisté záhy zásluhou žáků sv. Cyrila a Metoděje pronikla i na nejzažší evropský východ mezi bratrské Rusy, jak o tom svědčí mnohé vzácné rukopisy v ruských klášteřích a knihovnách chované.

Svátek sv. Václava slaví se na Rusi stejně jako svátek sv. Ludmily a jak církev katolická tak i pravoslavní u obou světců vydvíhují jejich stálost ve víře, dobrotu a neohroženost. Zejména

Václav, v ruské formě Vjačeslav, byl u Rusů v ranné době křesťanství velmi oblíben.

I dnes ještě jméno Vjačeslav se dosti vyskytuje mezi ruskými lidmi. Že není ale tak rozšířeno jako u Poláků, je asi vinou to, že církev řecká v pravoslaví uplatnila kult světců řeckých, poměrně velmi málo známých, a to na škodu a újmu takových světců domácích, jako na příklad sv. Vladimíra, pokřestitele Ruska, jehož jméno mezi ruským lidem je poměrně málo užíváno.

Nejrozšířenější úcta v celém světě jest však k sv. Janu Nepomuckému, a to všude, kde bydlí aspoň hrstka katolíků. Zde se zmíním aspoň o tom, co jsem mimo jiných zemí viděl v Rusku. V roce 1912 cestoval jsem po jižním Krymu, tímto čarokrásným krajem, nevěda, kam se obrátiti a kde hledati pomoci. Přišel jsem tehdy do Jalty. Prohlížeje si zajímavé toto město, zastavil jsem se u krámu s pohlednicemi a díval jsem se na jednotlivé obrázky. Můj pohled padl na pohlednici s nápisem »Polski koscioł«. Přál jsem si podívati se jednou do katolického kostela a pomodlíti se tam. Šťastně jsem kostel našel a vkročil jsem do něho. Právě k mé velké radosti byla sloužena mše svatá. Pokleknuv v lavici a pozdraviv svátostného Spasitele, počal jsem sledovati mši sv. Pozvednu mimoděk zrak na postranní oltář, před nímž jsem v lavici klečel a dívám se na oltářní obraz. Vidím postavu kněze, kříž v jedné ruce, druhá pozdvížena a prst spočívá na rtech. Kol hlavy hvězdy a celá postava mi jaksi známá. Podívám se lépe, a v tom mi probleskne hlavou myšlenka, že to není nikdo jiný než můj birmovní patron a krajan sv. Jan Nepomucký. Srdce prudčeji buší nad takovým milým shledáním. To samé se mi stalo v Sebastopolu, kde je

taktéž oltář sv. Jana Nepomuckého. Oltář s krásným obrazem téhož svatého jsem našel také v Ternovce, v gubernii podolské, kde jsem v roce 1913 nastoupil místo u Poláka, Benedikta Lipkovského.

Taktéž jsem měl příležitost shlédnouti v Rusku Milostné pražské Jezulátko. Bylo to začátkem války v roce 1914, kdy nás, rakouské příslušníky, bez rozdílu národnosti, všechny nastřelali do vězení. Tak jsme tonuli v nejistotě 14 dní, co s námi bude. Teprve po 10. srpnu nás po částech dle věku propouštěli z vězení. Ti, co byli povinni vojenskou službou, hned odejeli transportem do Kijeva a snad i dále. Nám, kteří jsme pro stáří nepodléhali vojenské službě, dali lhůtu do 3 dnů se hlásiti na gubernském četnickém velitelství v Kijevě. Já jsem byl držán ve vězení v Humani, známém z polsko-kozáckých bojů, t. zv. humaňskou řezí. Z vězení mně propustili 14. srpna před svátkem Nanebevzetí P. Marie. Hned druhého dne ještě s jinými krajany jsem odejel do Kijeva, kamž jsme přijeli po 10. hodině v noci.

Jelikož jsem Kijeva neznal a neměl jsem tam žádného známého, nevěděl jsem, kam se obrátiti. Vzpomněl jsem si, že v Kijevě jest český hotel »Praha«, patřící dru Vondrákovi. Tam jsme se obrátili a byli jsme ochotně přijati. — V hotelu se právě všechno přestavovalo a konala se schůze výboru pro zřízení České Družiny. Nepamatuji se již na jména těch pánů, vím jen, že nás mile přijali. Přespali jsme pak ve vedlejší místnosti na připravených slamnicích. Ráno jsme se rozešli a s mnohými jsem se více nesešel. Odebral jsem se do budovy gubernského četnického velitelství, abych dostal uložené

mi povinnosti. — Všechny dvory budovy byly v pravém slova smyslu natřískány rakouskými a německými příslušníky, sehnanými sem z celé gubernie. Konečně po veliké tlačenici jsem se dostal dovnitř budovy, kde za mnou zapadl zámeček a kde jsem byl vyslýchán dvěma úředníky. Vši silou chtěli ze mne udělati Němce podle německy znějícího příjmení a měl jsem se tomu co brániti, poukazováním na český křestní a domovský list, pak na české školní vysvědčení a jiné česky psané listiny. Konečně po dlouhém výsledku jsem se musel podepsati na pěti listinách a oni mi vystavili následující průkaz: Udo-stoverenie v tom čo austrijskij paddanij Vjačeslav Francevič Fechtner v vidu im dannoj zapisky nečinít v čom libo vreda v Rosii imějet pravo proživat ve jmenie Zatiše, Posuchovskoj volostí, Humaňského Ůjezda, Kijevskoj gubernii.*

Tím byl můj výslech ukončen a mohl jsem se vrátiti ku svému zaměstnání. Vyjda z budovy četnického velitelství umínil jsem si prohlédnouti Kijev. Navštívil jsem památný chrám sv. Sofie se starobylými malbami, snad nejstarší v Kijevě. Vzpomínal jsem tu metropolity kijevského Isidora, který pracoval na unii církve východní se západní, což bylo na kratší dobu uskutečněno. Odtud jsem se dostal do polského kostela sv. Alexandra, chtěje svátostnému Spasiteli poděkovati za dosavadní a prositi o další ochranu, o níž mi vnitřní hlas říkal, že ji budu

* Potvrzení o tom, že rakouský státní příslušník Václav Francevič Fechtner dle podpisu se řádně chová a v Rusku má právo bydliti v místě Zatiše, posuchovského okrsku, humaňského okresu a kijevského kraje.

nadále potřebovat. Kostel alexandrovský svým tvarem jest obrovská rotunda a vystaven byl za cara Alexandra II. Druhý katolický kostel, sv. Mikuláši zasvěcený, byl vystaven v krásném slohu gotickém, za panování posledního cara ruského, Mikuláše II. Procházeje kostelem sv. Alexandra a prohlížeje si oltáře, zastavil jsem se u jednoho z nich a uviděl jsem tam za sklem pěknou sošku Milostného pražského Jezulátka. Vím ještě z Prahy, jaké úctě se Milostné Jezulátku u bratrů Poláků těší a proto jsem se tomu shledání pranic nepodívil. Ale doznám to otevřeně, že mně to neobyčejně potěšilo a jakoby novou silu vlilo do mého srdce.

Co se týká sv. Václava, tu my všichni, kteří jsme žili před válkou v Rusku, jsme si byli vědomí významu úcty svatováclavské. Svátek jeho jsme slavili v roce 1914 s povznesenou myslí a s divnými pocity. Věděli jsme totiž všichni hned při vypuknutí světové války, že se nejen jedná o bytí a nebytí nás Čechů jako národa, ale o porobu celého Slovanstva, proto tím vroucnější byla naše prosba: »Nedej zahynouti nám ni budoucím!«

Slavnost a odevzdání praporu Družině byla vyobrazena v tehdejší medělní obrázkové příloze deníku »Kijevskaja Mysl«. Popsání slavnosti bylo samozřejmě v českém listě v Kijevě v »Čechoslovanu« a také polském »Kijevském Deníku«, který jsem též odebíral.

Anton Antonovič Štafl:

Idea svatováclavská byla původním podkladem i našich legií (viz I. pluk sv. Václava) a mimo to byla stěžejním bodem našeho národ-

ního vědomí v Rusku po celá desetiletí ještě před válkou. K tomu mne vedou zkušenosti mého téměř 50letého pobytu v Rusku. Také Velehrad má ohromný význam v pravoslaví, díky tradici cyrilometodějské, což posud není dostatečně pochopeno a včleněno v historii odboje.

Zuman František:

Předně připomínám, že požadované detaily jsou velmi zajímavé a pro celé hnutí příznačné. Mýlil by se však někdo, kdo by se domníval, že husitská tradice byla v prvých dobách osvobozeneckého hnutí úplně v zapomenutí a jména pluků sv. Václava a sv. Cyrila a Metoděje, že by to potvrdovala. Husovo a Husitů jméno znělo silně po celou dobu hnutí.

Ovšem mnohem silnější byla nota slovanská a nacionální, protiněmecká. Husitská tradice však oživila nikoliv jako protiklad Římu a katolictví (ač byly i zde výjimky), nýbrž jako vzpomínka a příklad boje protigermánského. Motiv nacionální tu byl silnější než konfesionalní. Tam, kde se bojovalo za osvobození od německého jha, je pochopitelné, že se vzpomínala doba, kdy to osvobození bylo v českých dějinách provedeno co nejradikálněji. Můžeme se dnes na husitství, Žižku a ta bratrství dívat i sebekritičtěji, můžeme v něm spatřovati třeba bolševism (ve skutečnosti to bylo něco silně podobného, ač ne totéž). Národ, když mu jde o život, se v takových historických realitách málo rozebírá.

Co pak se sv. Václava dotýká, domnívám se, že tu pro jeho uctívání hodně působili Rusové. Jelikož Rusové všemu, co velikého podnikali, dávali náboženské posvěcení, tu první jejich

otázkou bylo (ostatně oni sami to dobře věděli), kdo byl patronem naší země, kdo byl naším národním světcem? Rozumí se samo sebou, že jsme jim nemohli odpovědět jinak, než že jim byl po všechny věky naší samostatnosti i dobu husitskou svatý Václav. Vždyť již ta koruna, po které jsme tak dlouho toužili, aby krásná hlava našeho českého krále, a nyní měla zazářit na čele členu rodu Romanovců, ukazovala na sv. Václava, vždyť to byla koruna svatováclavská.

Jméno sv. Cyrila a Metoděje mělo zase jiné poslání. Tito dva věrozvěsti i Rusy uctívání měli sblížití náš národ, ovšem katolický s východním pravoslavným. Myslím, že i zde vyšla iniciativa ze strany ruské z kruhů duchovních. V husitství se hledal východní pravoslavný původ, (praporečník Heyduk, vyznavač pravoslavného slavjanofilství).

Já sám jsem v historickou souvislost husitství s pravoslavním málo věřil a proto i pro jiné příčiny o přestoupení na pravoslaví jsem nepomýšlel. Ve své řeči v památném protirakouském shromáždění v Kijevě na začátku války jsem zdůraznil, že učiníme jako ruští občané pro Rusko vše, že chceme společně s Rusy i krev prolévat, jen aby nás nenutili k ničemu ve smyslu náboženském. Skutečně v Kijevě nebylo v době války mezi Čechy ani té nejmenší propagandy pravoslavné, takže když jsme přijímali státní příslušenství ruské, přísahali jsme na evangelium, podané nám k políbení polským katolickým knězem. Kde byla pravoslavná propaganda, a to bylo v Moskvě a Petrohradě, vznikla iniciativně u některých Čechů samých, kteří i v jiných otázkách často chtěli být ruštější než Rusové sami. Rozumí se, že pravoslavní bátuš-

kové (kněžstvo) byli tomu rádi a přestupování obyčejně pořádali s velkou obřadností a s kmotry často i z vysoké šlechty. Vše to bylo přehnané a zbytečné. Co zbylo u nás z toho pravoslaví našimi lidmi v Rusku konjunkturálně přijatého? — Nic. — Považuji náboženství za největší statek člověka, za veliký dar duchovní, za milost, které se k rozmnožování zisku a blahobytu pozemských zneužívatí nemá. Kdo není k přestupování veden motivem čistě náboženským, vnitřním převratem a potřebou srdce i rozumu, kdo to dělá jen z potřeb politických, ten se dopouští velké profanace.

Domníval-li by se také někdo, že náš spolkový život, tím, že jedni byli pravoslavní a druhí katolíci, doznal nějaké újmy, mýlil by se. U nás v Kijevě v komitétě byli až snad na jediného členu komitétu, všeobecně váženého a zasloužilého J. Jindřiška, který byl pravoslavný, všichni katolíky. Totéž bylo ve Varšavě, kde rovněž nějaké pravoslavné propagandy mezi Čechy neb Poláky nebylo. V Moskvě a Petrohradě byli naši krajané vyznáním promícháni, ale v tom ohledu u nich nikdy vážnějších sporů nebylo, aspoň ne takových, aby celé hnutí nějak ohrožovaly. Věnovali jsme se více obraně vlasti, tedy věci všem společné. Hlavním tu byla idea slovanská a domácí tradice, v nichž se slévala myšlenka svatováclavská s kultem Husa, cyrilometodějství se vzpomínkami na husitského krále Jiřího, na buditele Balbína, jako Kolára, Palackého a Havlíčka, jako Beneše Třebízského s novodobým nacionalismem Svatopluka Čecha, Heyduka, Nerudy a jiných. Všichni našli své místo v českém Olympu, všichni měli na mysli dobro národa a duši křesťanskou. Byli

to naši předkové. Pathos zahraničního odboje byl protiněmecký, nikoliv protirímský.

Či mohlo být jinak? Není náboženská snášlivost velké dílo Boží a obrana přepadené — znásilněné vlasti věcí náboženskou? Každý nacionalism, který se nepříčí zásadám křesťanské umravněnosti, musí doznati svého náboženského posvěcení.

Když začala válka, ruská kolonie oživila, oduševnila se a soustředila všechny její stavy, třídy, všech vyznání a odlišnosti krajů se slily ve vojsku blanických rytířů, kteří v hodinu smrtelného nebezpečí vyrazili z Blaníku se sv. Václavem v čele na obhájení věcí, jež v historické stupnici duchovních hodnot se nachází na vysokém místě, na obranu své rodné křesťanské země. Nemohu připustiti, že naši první bojovníci bojovali za nějaká politická hesla, ať by byla jakákoliv. Bojovali za něco, co všechny tyto hodnoty v sobě obsahuje, ale je něčím vyšším, a to je národ s jeho křesťanskou duší.

Válka nám byla velíkou školou života. Do historie nesmíme vnášet dnešní naše přání, potřeby, myšlenky a zvláště ne politiku. Historie se může chápat jen historicky. Se sv. Václavem nedělejme stranickou propagandu, tak, jako se u nás bohužel dělá s Husem a Žižkou. Tím bychom uškodili nejvíce sv. Václavu samému — t. j. svatováclavské tradici a českému křesťanství.

Jsou u nás někteří lidé krajně vznětliví na té i oné straně. To samé bylo v církvi pravoslavné. Hierarchové pravoslavní na příklad zapovídali ve dny Husových oslav na Rusi v roce 1915 slou-

žití pravoslavným duchovním panychidu za Husa proto, že byl — katolík.

Také ruský car Mikuláš, kterého jinak mám za dobrého křesťana, ruského patriota a Slovana, neměl ve věci náboženské výchovy svého národa dobré pochopení. Duše ostatních národů slovanských nebyla jim dobře pochopena. Také on se domníval, že spojení Slovanů (a česko-ruské sblížení) se nejlépe provede pod patronací pravoslavné východní církve. To však byla chyba. Ale i tomu byli věnni naši lidé sami. Neboť bez nucení, dobrovolně, z politických pohrutek, aby si získali carovu přízeň, přestupovali na pravoslaví.

Avšak ať jest tomu jakkoliv, jedno je jisto, že Rusům i našim prvním bojovníkům za práva země koruny české, sv. Václav byl patronem země české, tedy země slovanské, knížetem, nositelem koruny, jež se měla zastkvíti po staletích na hlavě slovanského krále. Jim se snilo o knížeti, jenž v srdci nosí kříž a v ruce meč. Není to obdoba historicky přesná, ale své době úměrná. Úměrná i duchu křesťanství, jež nenechává znásilněné bez ochrany.

VZPOMÍNKY NA TRADICI SVATOVÁCLAVSKOU LEGIONÁŘŮ RUSKÝCH.

Kašpar Hintermüller, poslanec:

Posílám příspěvek do projektované knihy.

Po přihlášení se do čsl. vojska byl jsem přidělen k 7. tatranskému pluku a při tvoření se jízdy byl jsem na svou žádost 10. června 1918 přeložen k jezdeckému »Sibiřskému« pluku čís. 2, s kterýmžto plukem jsem se vrátil do vlasti

jako plukovní pobočník. Při odjezdu 7. pluku do Vladivostoku na jaře v roce 1918 jsme si cestou zdobili různým způsobem své »těplušky« (železniční vozy). Nechal jsem tudíž na svůj náklad namalovat obraz sv. Václava, sedícího na bělouši a kolem napsal: »Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím!« Tento obraz se zvláště líbil jedné americké missi, která jej fotografovala a snad tím způsobem dostal se snímek takto vyzdobené těplušky až k nám do vlasti. Byl již jednou otištěn v nedělní příloze »Lid. Listů« a letos je také otištěn v jubilejním kalendáři svatováclavském, který vydal sp. Šorm.

Dr. Jan Vyšinka:

Ohledně požadovaných věcí bych mohl napsat vzpomínku na dobu, prožitou v zajetí a poukázat na poměry, ve kterých jsme žili a které byly přípravou pro vstup do legií. Do konce roku 1916 bylo v táboře Berezovce zabýkalské z 240 zajatých Čechů, inteligentů, jen asi 60 přihlášených do čsl. vojska, z čehož nás Orlů bylo asi 15 až 20. Mohl bych posloužit i jmény. Byl mezi námi i dr. Polanský, tehdejší učitel, který podepsal na jaře roku 1917 prohlášení, aby příslušníci katol. spolků vstupovali do legií. Já jsem byl činný při propagaci, hlavně kresbami a karikaturami. Bývalý komisař čsl. vojska na Rusi dr. Najbirt, vydal dílo »Berezovka«, kde mně jmenuje a uveřejňuje jeden můj kreslený obrázek.

Tedy jak vidět, z přihlášených bylo velké procento Orlů, a co je samozřejmé u všech těchto bratří, byla pevně zakořeněna úcta ke katolickým světcům, zvláště našim českým. Na druhé

straně byli zase v Berezovce čelní (ještě i nyní) Sokolí, kteří nešli do legie, a když jsme jim utrhli růžici s rakouské čepice se značkou F. J. I., tak si tam přišli knoflík, aby nevypadali tak zrádčovsky před Němci.

Ta transformace a převýchova českých lidí na ateisty a nepřátele naší idee by se musela šířejí probrati a ukázati na původce, kteří i jinak škodili vojsku. To se však již vymyká z rámce projektovaného díla.

Tšpon Jan:

Vstoupil jsem po 3denním pobytu v zajetí do tehdejší ještě Družiny. Do vojska mě zapisoval nynější gen. Čila, který byl tehdy desátníkem. Zprvu jsme prodělávali výcvik v Kijevě a umístění jsme byli v universitě. Po několikátýdenním výcviku nás pak odeslali z Kijeva pryč. — Bylo to také proto, že naši hoši často byli v křížku s ruskou disciplínou a zvláště zapomínali stavět se na ulici »do fronty« před ruskými generály. V důsledku toho chodili pak často na nás stížnosti od kijevského gubernátora.

Do Družiny jsem vstoupil z vlastního popudu, neboť jsem byl náhledu, že je mou povinností jako Čecha býti ve svém vlastním vojsku. — V tehdejší době jsem nikde neslyšel, že by vzpomínka na husitství byla příčinou rozhodnutí pro vstup do vojska. Ostatně tehdy jsme si nelámali hlavy s tradicemi, neboť politika se dělala v Kijevě. Ohledně přestupování na pravoslaví r. 1916 připomínám, že to bylo v rozkaze. Poměry na frontě tehdy byly velice zlé, takže pomalu nebylo již rozdílu mezi námi a vojskem ruským a téměř jsme zapomínali, že jsme česká jednot-

ka. Roztroušení jsme byli po všech stranách. Vždyť i při »prověrce« jsme zpívali ruskou hymnu »Bože cara chrání« a již tím jsme se slévali v jedno těleso s vojskem ruským.

P. Arnošt Tuček:

Plukovní svátek sv. Václava 28. IX. 1917 u stř. tatr. pluku v Berežanech (poltavská guber.)

Většinou již častými transporty dobrovolců doplněný náš pluk chystal se v druhé polovici září oslavit svátek sv. Václava. Tehdy totiž náš pluk bydlel v 8 velkých podzemních »zemljankách«. Ve většině z nich byly ubytovány vždy dvě roty. Zemljanky tvořily veliký čtverec, rovný jako stůl, s mírným pouze svahelem. Tam se většinou také cvičilo. Byl to krásný pohled, když jednotlivé roty rozdělené po »zvodech« (četách), konaly svůj vojenský výcvik po rusky.

Před svátkem sv. Václava bylo v celém táboře jako v mraveništi. Jednotlivé roty, po případě ony dvě roty v zemljance, závodily mezi sebou na výzdobě svých zemljank. Na střechách pokrytých pískem a drnem pilné ruce dobrovolců tvořily pravé divy. Během několika dní měly zemljanky slavnostní ráz. Na střechách zemljank vytvořeny byly různé obrazy z kamení, cihel a drnu. Motivy k nim byly některé historické, jiné vyplynuly ze vzpomínek na domov, nebo vyjadřovaly náš osvobozenecský boj. Byly tam Hradčany se sv. Vitem, sv. Václav, kníže české země, Slovensko s Tatrami a s křížem nad nimi, s Janošikem atd. Obrazy ty byly vskutku krásné. Vchody k zemljankám ozdobeny byly chvojím a zelenými břízami, takže pohled na celý tábor byl úchvatný. Však také Rusové z městečka, kteří se na nás přišli podívat,

neskrblili pochvalou. Ke slavnosti však bylo třeba připravit ještě něco víc. Měl jíti slavnostní průvod z tábora našeho do zahrady pivovaru, jehož majitelem byl náš krajan Čech. V průvodě měly býti alegorické vozy. A to byla velká starost, kde a co k tomu sehnat. Každá rota měla mít svůj zvláštní alegorický vůz. Naše rota předváděla dožínkovou slavnost. Sehnán žebříňák, kosy, hrábě a pod. Ale vyskytla se při tom obtíž. Přece nebudeme tam jen sami muži. Ale hned byla zde rada, že se musí někdo převléci za ženské. Vypůjčily se ženské šaty, oholily se vousy a bylo hned několik báryň (žen) a báryšů (děvočat) k nepoznání.

Mocný dojem působila na voze upevněná velká vztucholod, na níž byl napsán náš cíl: Kijev-Praha. Plukovní hudba již také měla své nástroje a tak toho dne byl opravdu velký prázdník (svátek). V zábavě a vzpomínkách na domov, v družném bratrství a svornosti uplynul nám den sv. Václava, stavící nám před oči náš program a náš cíl.

Nezapomenutelný byl dojem při prověrce.* Celý pluk, čítající tehdy asi 1400 mužů, seřaděn do čtverce na nádvoří, na povel důstojníka »K modlitbě« obnažil hlavy a unissono nesla se večerním tichem modlitba jako z jedné úst: »Kde domov můj?« a »Hej, Slované«. Zpěv tento, tato večerní modlitba denně konaná, toho dne zvláště dojímalá snad každého z nás až

* V ruské armádě před čepobitím každého dne veškeré mužstvo muselo nastoupiti na nádvoří. Veditele ze seznamu četli každého jednotlivce, načež se velelo »smírno!« (pozor). Nato se smekly čepice, mužstvo se modlilo »Otče náš« a zpívala se carská hymna. — Pozn. autora.

lk slzám. Po rozchodu dlouho do noci jsme trvali v družném hovoru a ve vzpomínkách na domov, na svoje drahé. A končili jsme s přáním, abychom co nejdříve mohli v osvobozené vlasti slavnostním pochodem po Svatováclavském náměstí vzdáti hold dědici české země, sv. Václavu. Netušili jsme, že se tak stane až po třech letech, a že po 12 letech budeme u hrobu sv. Václava vzdávat vroucí díky nebeskému svému vůdci za ochranu a vítězství. On nám byl vůdcem v boji za osvobození naší drahé vlasti, kéž je jí vůdcem i v budoucnosti.

Měchura Josef:

Ze vzpomínek na cyrilo-metodějský pluk legionářský.

Jsem ze 7. roty (pozdější 3.) 2. ruského legionářského pluku. Byla to první rota našeho pluku, sestavená ze samých čl. dobrovolníků. Z kijevských kasáren na Vladimírskoj ulici odjeli jsme v srpnu 1916 ke štábu pluku, který byl v malé vesničce Okonsku u Manievič, asi 30—40 verst od Kovelu ve frontovém pásmu. Se štábem pluku byla tam mimo nestrojových (neřadových) částí 6. a 7. rota. Další oddíl dobrovolníků, který za nedlouho do Okonska za námi přijel, byl rozdělen k rotám 1. praporu, které byly na frontě. Více rot v Okonsku 2. pluk neměl. Rota 1. praporu, 1., 2., 3., 4. skládaly se z ruských Čechů, mezi kterými byli promícháni naši dobrovolci. V 5., 6. a 8. rotě byli výhradně jen ruští Čechové a 7. rotu tvořili pak výhradně naši dobrovolníci. Jediným Rusem naší roty byl felčar a ruský Čech byl velitelem roty (podp. Pilař). Velitelé čet a šikovatel byli rovněž dobro-

volníci, důstojníci čekatelé. Plukovníku Chotkievičovi, Rusovi, velmi vždy na této rotě záleželo.

V Okonsku bydleli jsme v lese v zemljankách, zamaskovaných k vůli německým aeroplánům, které denně okolí Manievič ohrožovaly, poněvadž tam byly ohromné sklady nábojů, potravin, píce, lazarety a j. V Okonsku cvičila se rota teprve ruským povelům a výcviku, kterého za krátkého pobytu v kijevských kasárnách nebylo možno dosíci. Každý den večer konala se prověrka, při které se zpíval »Otče náš« (ruský), »Bože carja chrani« a »Kde domov můj?« Jako každý pluk ruské armády, musel i náš pluk býti pokřtěn (ne v pravém slova smyslu), t. j. obdržeti jméno a míti svůj vlastní plukovní svátek. Rozkazem ze dne 10. června 1916 byl pluku naznačen za jeho plukovní svátek 11. květen. V Rusku to byl svátek sv. Cyrila a Metoděje a pluk nazván cyrilo-metodějským. Kronika 2. pluku sice rozkaz o plukovním svátku uvádí, ale o ostatním mlčí.

U naší roty o pojmenování našeho pluku bylo živě diskutováno. Čechům z království (jak jsme tehdy říkali), jimž je Velehrad téměř neznámý, bylo pojmenování pluku nevhodné. Někdy vystupňovaly se debaty až v urážku katolíkům i Moravanů vůbec. Při polemikách bylo poznati, že v rotě nejsou však jen sami pokrokaři, o Sokolech nemluvě. To pravím pouze o naší rotě, která v tom čase měla 230 mužů.

Tyto debaty byly utlumeny samými vojáky proto, aby do našeho dobrovolného vojska nebyly vnášeny kulturní spory, které se mají řešit, až vydobudeme svého vlastního státu, zač jsme

dobrovolně přišli bojovat. Debaty podobné pak skutečně přestaly.

Ze jméno pluku se nemohlo pevněji vžití, je pochopitelné. Mimo své vlastní jméno měly naše pluky (tehdy 1. a 2.) přídomek »čechoslovackij« (československý). Tento název neměli jsme za cara ve svých vojenských knížkách z toho důvodu, aby v případném zajetí nebyl nikdo prozrazen a potom popraven. Když jsme později v prosinci přišli na frontu pod Pínsk, odložili jsme i se svých čepic červeno-bílé stužky. Nic jiného, jen tyto důvody nutily, že pluk označován pouze jako »strelkovoј« (střelecký). Proto v začátcích naší osvobozovací akce se tato jména pluku 1. »Svatováclavský« a 2. »Cyrilo-metodějský« nemohla pronikavě uplatnit.

Až po ruské revoluci a po slavné bitvě u Zborova, kdy naše osvobozenké snahy nabyly určitějších forem a naše vojsko odebralo se na východ, aby se stalo velkou samostatnou jednotkou, bojující proti bolševikům, nebylo nic na závadu tomu, aby jména čsl. pluků nebyla všude označována plnými jmény.

Ruská revoluce měla i nesporný vliv na přejmenování obou pluků 1. brigády, z nichž po zborovské bitvě 1. pluk byl nazván »Jana Husi« a 2. »Jiřího z Poděbrad«.

Nicméně však staří dobrovolníci pluku svatováclavského a cyrilometodějského rádi vzpomínají na tyto začátky našeho odboje proti centrálním mocnostem, kdy mezi námi bylo opravdové bratrství a nezištná, obětavá láska k vlasti, která vedla naše pluky k vítězství u Zborova. Nikdy později v našem vojsku takové sdružnosti nebylo..

Dolinský F., 11. pl.:

Bylo to právě na den Panny Marie, 8. září 1914, (kterýžto den je pro naše okolí velkým svátkem, neboť bývá u nás pouť v Dubě), kdy jsem se dostal do ruského zajetí. Den před tím jsme měli velký manévř a ruské dělostřelectvo nám posílalo pozdravy od časného rána do božního večera a vždy dobře mířilo. Již jsme mysleli, že nás více mezi živými nebude a proto jsme ve vroucí modlitbě Panně Marii se poroučeli, aby nás z toho hrozného dne vysvobodila. Nejen já, ale byli mezi námi sociální demokraté, kteří později projevovali svou příslušnost k této straně, a také oni prosili Matku Boží o ochranu.

Když jsme přišli po zajetí do Lublína, byl tu k našemu překvapení téměř celý pluk i s plukovním tamborem. Odtud jsme jeli po železnici do Moskvy. Zde nám měšťané dávali cigarety, peníze, zápalky, chléb a uzeninu. Ale to víte, že někteří naši lidé jsou jako dravci. Když dostali jednou, chtěli znova a tu Rusové nám nechtěli dáti nic, až bude pořádek. Najednou to spatřil kozák, vytáhl svoji nagajku (bičák) a tou nám ukázal dorogu (cestu), takže my poslední jsme nedostali ničeho.

V Moskvě nebylo pro nás již místa a tak nás poslali na Sibir do Omska, odtud zase až do Tomsku, kde jsme byli ubytováni v dřevěných barákách. Já jsem byl komandantem 32. roty a měl jsem pod sebou 800 lidí, příslušníků všech národů rakouských. Jedna národnost zde nedařovala na druhou. Večer po denní práci posedali jsme porůznu okolo kamen a často jsme probírali politiku. »Klerikálové« u mnohých lidí byli

často na programu. Obyčejně, když toho bylo již mnoho, tak jsem se pustil do toho já. Hned jsem jim připomněl chvíle, kdy na nás na frontě padaly granáty a šrapnely ve dne i v noci a kdy bez rozdílů politických se všichni modlili »Zdravas Maria atd., vzývali svaté a slibovali vše možné. Často se do tohoto rozhovoru vmísil zde přítomný tajemník ze Strakoníc, který rozhořčené zajatce mírnil slovy, aby neupírali těm, kteří jsou i nyní nábožensky založení, jejich přesvědčení, za to, že se modlí, protože v tom vidí ulehčení. Sám se přiznával, že za svých mladých let nechodil do kostela, ani se nemodlil, ale když bylo nejhůř, tu také jemu přišlo na mysl, aby se pomodlil, že mu bude volněji, což také skutečně cítil. Až prý se vrátí domů, nebude již bránit svým dětem a ženě, aby nechodily do kostela nebo ke sv. zpovědi. Prohlašoval, že nějaká bytost nad námi býti musí, která nám vnuká ony myšlenky, a to je jedině Bůh, v kterého všichni máme věřit. Tak se obyčejně přerušila.

P. Baran Jan:

Svatý Václav u 7. tatranského pl. v Rusku.

Nebylo větší radosti a ruchu u našeho pluku v Berezaněch na Ukrajině r. 1917, jako před svátkem sv. Václava. Více jak týden se vůbec necvíčilo, roty nechodily na cvičiště. V celém vojenském zemljankovém táboře byl veliký ruch. Jedni kreslili náčrty různých okras a obrazů na zemljanky, druzí sháněli potřebný materiál, z čeho ony okrasy zhotovit. Počasí nám přálo, byl krásný, slunný podzim, jaký jenom může býti v Rusku a na Ukrajině. Kopaly a ryly

se za městečkem pěkné drny, tloukly se červené pálené cihly na prášek, kterým se dělaly pěkné ozdoby a růže, tlouklo se vápno na prášek, který se také při barvení ozdob použil, sháněly se v městečku saze, kdejaký komín byl vymeten. To byl náš celý materiál, ze kterého se na střeších zemljaneček dělaly obrazy a ozdoby vsutku umělecké. Byly to obrazy většinou z našich dějin: sv. Václav, Hradčany, Tatry s Janošikem, máti Čechie, jak nám vyorává práva atd. Jednotlivé roty se předháněly v pestrosti a kráse, všichni pomáhali, svázeli, bez rozdílů, důstojník, poddůstojník, prostý dobrovolc. V celém táboře bylo jako v úle. Místní obyvatelstvo celý den se chodilo dívat, co se to u nás děje za přípravy, jaké krásné obrazy tu jsou atd. Naši dobrovolci jim nestačili všechno vysvětlovat a vykládat. V každé zemljance byly dvě roty. Rota, která byla ubytována v polovici směrem k táboru, připadl úkol onu stranu střechy zemljanky co nejpěkněji vyzdobit, takže když někdo přišel do tábora, na všech stranách dívaly se na něho krásné, veliké obrazy. Rota ubytována v druhé polovině zemljanky, směrem k březovému lesu, ven z tábora, upravila jen svou polovinu střechy a závistivě pohlížela na první rotu, že nemůže ještě něco krásnějšího k počtě sv. Václava vytvořit.

Večer po práci náš tábor jenom hřměl národními hymnami a písní svatováclavskou. Mí, Slezanovi, bylo to něčím novým. U nás úcta sv. Václava tak rozšířena nebyla. Na gymnasiu v Místku jsme po službách Božích často zpívali svatováclavskou píseň. Čechy z království jsem si představoval jako veliké pokrokáře a husity.

Jejich úcta ke sv. Václavu mě překvapila a můj názor úplně změnila.

Konečně se přiblížil den sv. Václava. Den byl krásný. Každá zemljanka byla vyšňořena zelení a obrazy s okrasami. Nejkrásnější ozdoba měla 10. a 12. rota. Desátá rota měla sv. Václava v oblacích, s korouhví, jak patří dolů na českou zem, u nohou mu ležel český lev. Kolem byl nápis písně: »Nedej zahynouti nám ni budoucím«. Dvanáctá rota měla obraz Janošíka, jak stoupal na Tatry a trhal na rukou svých okovy. Kolem byl nápis: »Už Slovensko stává, púta si strhává.« Celý náš tábor byl čistě umeten, v zemljankách nejkrásnější pořádek a čistota, dobrovolci umytí a učesáni, upraveni, jak jen bylo možno nejlépe, procházeli se svátečně po táboře. Na sváteční náladu a chvíle u nás v Berezanech v den sv. Václava nikdy nezapomenu. Bylo to něco, co nás všechny bez rozdílu stavu, majetku, náboženství a politiky spojilo, ztmelovalo. Bylo to něco českého, náboženského, našeho, svérázného. Nikdo k těm oslavám nebyl nucen a všichni, i ti největší, jak jsme jim říkali, lenoši a ulejšáci, přiložili ruce k dílu. Jeden předstíhoval druhého ve vynalézavosti. I v řeči a rozmluvě bylo cítit sváteční tón, teplo českého dobrovolce v cizině. A vzpomínky táhly hlavou na domov, milovanou vlast tam na západě, tam daleko. — Ráno byl budíček, hudba probouzela dobrovolce. Jindy jeden druhému posloužil a zašel mu pro kypjatok (vařící vodu na čaj), zatím co se onen schoulil ještě pod houní anebo šiněl (vojenský plášť). Dnes všichni vyskočili a spěchali pro bílou kávu ke kuchyni. Náš artělštík (zásobovatel) za mé pomoci sehnal v té bídě ještě bílou mouku a naši pekaři na den sv.

Václava nám před tím upekli každému po pěkné buchtě, která znamenitě chutnala s bílou kávou. Vždyť mnozí z nás bílého pečiva nejedli již dvě leta. V poledne byl slavnostní oběd. Vepřová pečeně, knedlík se zelím a polévka. To jsem sehnal s druhými z plukovního komitétu na komandírovkách svých po celé širé Rusi.

O dvou hodinách odpoledne z českého pivovaru za městečkem u Kánských hnul se veliký průvod dobrovolců do březového háje u našeho tábora za městečkem. Český pivovar byl od našeho tábora vzdálen asi půl hodiny, takže se mohl průvod rozvinouti. Mnozí naši dobrovolci v městečku od sedláků si vypůjčili koně, druzí vzali plukovní, nastrojili se za Indiány a tím průvod zpestřovali. Vpravo i vlevo ulice stály zástupy místních obyvatel a s napětím celý průvod pozorovaly. Něčeho podobného ještě neviděly. V průvodu byl také vezen veliký alegorický vůz Kijev—Praha. Byl to veliký balon z plátna a vrbového proutí. V březovém háji u tábora bylo již o všelijakou zábavu postaráno. Byl tam rybník, kolo štěstí, kabaret, lékárna, flašinetář nás obveseloval svými planetami a proroctvím atd. Na onu slavnost dostal jsem darem 3 ruble od praporčíka Fr. Čuby, který se mnou na ústavě studoval. Pozdě v noci jsme se rozcházelí do zemljanek a vzpomínali dlouho a dlouho na svátek sv. Václava v Berezanech na Ukrajině.

V r. 1918 v Penze byla naše rota přidělena k aviatickému oddílu jako ochrana na cestě do Vladivostoku. Byla to IV. rota tatranského pluku. Na každé těplušce (vagoně) byl krásně namalován nějaký pěkný obraz. Někteří dobrovolci byli v tom skutečně samouci-mistři —

umělci. Po stranách obrazů na stěnách vagonů byla napsána jména dobrovolců v té těpluše bydlících a také vesnice, po případě okres — odkud pocházeli. Přijelo-li se na stanici, kde již stály naše ešelony, vyběhali z vozů tam stojících dobrovolci a zvědavě četli jména na vagonech nově příbvyšího vlaku, zdali nenajdou někoho známého z domova od vojska, anebo ze zajetí. Náš velitel roty, poručík Pokorný, vypsal několik cen na nejkrásnější obraz na těpluše. Komise z dobrovolců a důstojníků přiřkla první cenu obrazu sv. Václava. Obraz sv. Václava byl našim dobrovolcům milým námětem ve výzdobě těplušek v nejrůznějších variacích. Nejčastěji byl kreslen na bílém koni s korouhví. — Měli jsme všichni, bez rozdílu, sv. Václava rádi.

Na podzim v roce 1918 naše východní část vladivostockého, 7. tatranského pluku v Irkutsku spojila se se západní skupinou pluku, Gajdovou. Celý pluk v Irkutsku se připravoval k odjezdu na západní bojiště, na Ural. Jiné pluky již tam byly. Náš pluk potřeboval různých doplnění, spojených s unifikací pluku obou částí. Z města Irkutsku přes most řeky Angary šel veliký průvod s alegorickými vozy na Glazgov, kde bylo veliké cvičení prostných. Nejkrásnější alegorický vůz byl Lešetínský kovář, p. prof. Masaryk a procítění poroby. Za průvodem našich dobrovolců šly veliké zástupy obyvatelstva města Irkutsku, které brzo prostranné cvičiště naplnily. Podle odhadu bylo všech cvičících prostná kol 500. Na místním obyvatelstvu zanechala ona slavnost svatováclavská veliký a hluboký dojem. Počasí bylo velmi pěkné a oni něčeho podobného ještě neviděli. K večeru odcházeli jsme na nádvoří do svých vlaků, jsouce

plni dojmů ze slavnosti svatováclavské. Zapadající slunce krásně svými paprsky ozařovalo pozlacené kříže krásné irkutské katedrály pravoslavné církve na chrámovém náměstí, které nám mile kynuly na pozdrav.

V roce 1919 byli jsme na cestě za stálých bojů s bolševiky do Vladivostoku. Slavnosti svatováclavské nekonaly se v takovém rozměru jako v Berezanech roku 1917, anebo v Irkutsku 1918. Ale konaly se přece v mezích nám tenkrát možných. Úcta sv. Václava byla u našeho pluku velmi pěkná. Slováckům, kteří tvořili takřka úplně 3. prapor a v jiných rotách byli silně pomícháni, velmi imponovala. Oni nehleděli na Čechy jako na neznabohy, a tak tato úcta pásku krásného bratrského života u našeho pluku posilovala a utužovala. Na Ukrajině v Berezanech po katolické slavnosti katoličtí Slováci dobrovolci bez ostychu v zemljankách ve volné chvíli vytahovali svěcené růžence, které měli na cestu do války z domova a zbožně se modlili. I mezi námi tento krásný příklad zbožných katolických dobrovolců slovenských našel mnoho následovníků. Tak sv. Václav to byl, který nás sílil, hřál, povzbuzoval, spojoval, rozplameňoval nadšení v těch krušných dobách a těžkých bojích v ruské legii za naši svobodu a milou vlast.

Antonín Přenosil:

Oslava svátku sv. Václava dne 28. září 1915 v ruském zajetí ve vesnici Úspenskoje-Nižně Novgorodské gubernie.

Přiblížil se svátek sv. Václava. Je to zvláštní, jak vzpomínka na tohoto světce svedla nás všechny jednohlasně k jeho oslavě. Po jedné ve-

černí poradě usneseno den tento oslavití prázdnem. Tento úmysl oznámili jsme »barinovi« — (pánovi), a on souhlasil. Chalupu ověncili jsme chvojím a náš kuchař pustil se do velikonočních bochánků, které upekl výborně a »barin« poslal i kus masa na náš »nacionální« prázdník« (národní svátek). Ráno, když ostatní »robotníci« šli na práci, spočinuly oči jejich na ladně vyzdobené »austrijské ubílkaci« a divili se, co to má znamenat. Dostali od nás kus bochánku (kterému říkali cukroví) a čaj. Báječně jim vše chutnalo. Zapěli jsme chorál svatováclavský zbožně — všichni, bez rozdílu.

Několika slovy zmínil jsem se o významu sv. Václava pro naši vlast, vzpomenul útrap našich doma a s bolestí konstatoval, že ještě dnes — v den patrona Čechů — naši doma se plahočí na poli, zatím co my, zajatci, v cizím státě oslavujeme sv. patrona klidem a zpěvem »Svatý Václave, nedej zahynouti nám ni budoucím!«

Odpoledne šli jsme na náves. Každý se ptal, co to znamená, že nepracujeme a po vyslechnutí nás pochválili a »napájeli« čajem.

*

Jak na nás působila zpráva o Zborovu na chutoru »Karolkova« v Nižně Novgorodské gubernii:

Pracujeme na závodě v počtu 20 mužů z Čech a Moravy. Jednoho odpoledne kráčí majestátným krokem k nám do závodu majitel a nežli jsem jej pozdravil, podává mi »Ruskoje Slovo« a ukazuje na první stránku. Je to zpráva hlavního štábu ruského o velkém vítězství Čechů u Zborova. Při čtení ruce se chvěly a srdce bouřlivě bilo. Slabá brigáda — naši krajané, do-

bývá obrovského vítězství proti přesile nepříteli.

Požádal jsem »barina«, že zavolám všechny naše a tuto zprávu že jim přečtu. Svoluje radostně, ale dříve nechává si vysvětliti, co to je »Česká Družina« a co vlastně chceme. Dlouho trvalo, nežli pochopil. Mezitím naši přišli a zprávu z novin jsem jim přečetl a promluvil následovně: Povinností naší svatou jest zanechatí práce a jíti za hlasem svého srdce, to jest do armády. Většina z nás je již dávno přihlášena a nyní, po tak slavném vítězství, jistě bude vládou dovolen vstup pod prapor červenobílý, na sv. Václava 28. září 1914 v Kijevě posvěcený.

Rozešli jsme se a nastalo zpytování svědomí. Ze 20 přihlásilo se nás pět. — Při našem odchodu do armády nařídil »barin« svátek. Všechno nás doprovází až k lesu. Jeden z těch, kteří zůstali, otec 5 dětí, loučí se s námi s rukama sepjatýma, prosí sv. Václava, patrona země České, aby svým blanickým rytířům požehnal a chránil je v boji, který podnikají za svobodu drahé vlasti. — Byl to okamžik krásný a velebny. Pak šel ku každému zvlášť a jménem rodičů udělal každému křížek na čelo a políbil.

Vysoké modré nebe v této chvíli dávalo nám svoje požehnání a les šuměl vážnou modlitbou proseb a děků.

U 5. pražského, T. G. Masaryka pěšího pluku, u kterého jsem sloužil, oslavován byl vždy svátek sv. Václava prázdnem a různými zábavami. Část vojáků tomu říkala svatováclavské posvěcení a jiná část oslava patrona České země.

Josef Kuřík:

V roce 1916 jsem byl jako zajatec v Oděse.

Ubytování jsme byli v tamějším cukrovaru. — Před sv. Václavem byla sbírka. Já jsem vybíral v místnosti č. 4 a darů se tehdy vybralo dosti. Mnozí však nechtěli, aby byli napsáni na sběracím archu proto, aby zůstali kryti, kdyby se arch dostal do Rakouska. Mezi těmito opatrnými byli i někteří učitelé.

V roce 1917 na sv. Václava jsem byl již dobrovolcem u 3. pluku. Těšili jsme se tehdy opravdu na onen svátek. Náš »artělštik« (zásobovatel) si mohl nohy uběhat, aby hochům sehnal něco lepšího k jídlu. Den před svátkem přijel na cvičiště velitel praporu br. Kroutil a ptal se nás, jak jsme připraveni na svátek. Hoši jemu vysvětlili, co vše bude a velitel sám pak přispěl darem ze svých prostředků.

Na sv. Václava ráno byl budíček a všude bylo viděti slavnostní ráz. Odpoledne pak byl koncert. Překvapením pro nás bylo, že se velitel našeho pluku Gibiš slavnosti svatováclavské společně s námi nezúčastnil.

Mezi dobrovolci se toho dne proslýchalo, že velitel divise Mamontov dal před tím rozkaz veliteli našeho pluku, aby šel s plukem do kostela. Nám tento rozkaz oznámen nebyl.

Co se týká plukovníka Mamontova, tehdejšího velitele I. divise, totiž jeho povahy, mám za to, že jsou o něm často udávány v legionářské literatuře málo pravdivé informace. Mamontov byl důstojník nábožensky založený a nebyl by přišel s propagováním pravoslaví. Co se dělo, sluší přičísti jeho informátoru z řad dobrovolců učiteli Žejglicovi, kterého Mamontov měl u sebe.

Poukáží na jeden případ. V Polonoje na Ukrajině byl katolický kostel, kde byla na druhou neděli v říjnu 1917 slavnost. Mamontov po-

slal tam hudbu 1. pluku, která pak hrála na kůru. Taktéž tam zpíval pěvecký sbor od téhož pluku. Od našeho 3. pluku byl nesen do kostela plukovní prapor a naše rota stála u něho čestnou stráží. Před tím časné ráno jsme pomohli Polákům ozdobiti kostel chvojím. Při oné mši sv. byl Mamontov v lavici u oltáře s celým štábem. Odpoledne se účastnil Mamontov slavnosti na katolické faře, kde až do noci hrála naše hudba.*

Jestliže tedy zaváděl Mamontov husitské znaky, tak to bylo z návrhu onoho učitele Žejglice, který jemu líčil historii českého národa podle svého sklonu k husitství. S těmi znaky však to bylo spíše humoristické nežli vážné. — Tehdy na Ukrajině byl vydán rozkaz, že se mají nositi na pogonech (na nárameníkách) kalichy, ale měli je jen asi 4 bratři od naší roty a ti je dali honem dolů, poněvadž i Rusové se smáli, že Češi nosí na rameni kružku (kelíšek).

Husitství se propagovalo spíše z odbočky Národní rady. — Jednou z Novoselic jel do Kijeva od naší roty delegát k p. prof. Masarykovi pro informace a po vrácení se zpět nám řekl, že p. prof. Masaryk si přeje, aby se ve vojsku pěstovala idea husitská.

Ferdinand Obadálek:

Moje vzpomínky z Ruska na svátek sv. Vác-

* Poznámka autora: Dle zpráv ruských emigrantů, zejména dle sdělení Vasila Orjehova, důstojníka 19. pluku donských kozáků (gen. Illovajského), Mamontov povýšen byv na generála, účastnil se bojů s Vrangelovou armádou proti bolševikům a v roce 1920 poblíž Jelkatěrinodru náhle zemřel.

lava jsou dosti skrovné, neboť zápisky z prvních let mám velmi stručné. Pamatuji se jen tolik, že zajatci z Čech vzpomínali na svatováclavský svátek ve vlasti. Každý si pak hleděl aspoň na večeri připravit něco svátečnějšího. V zajateckém táboře u Pavlodaru v Semipalatinské oblasti měli jsme dobře sehranou svou českou hudbu, která nám hlavně ve svátky koncertovala.

Z legií vzpomínám si na svátek sv. Václava v roce 1918, který jsme ovšem nemohli zvláště okázale slaviti, poněvadž jsme byli v bojích. — Náš II. prapor 11. pluku byl právě na nikolajevské frontě ve vesnici Změjevce. V den svatého Václava byl náhodně poněkud klid a proto naše části měly volno, pokud to ovšem na frontě šlo. Já však tehdy nešťastnou náhodou jsem přišel k telefonnímu oddílu a museli jsme zavést spojení do sousední vesnice Michalovskoj (tatarsky Leblaže). — Spěchali jsme s onou prací, abychom se s druhými mohli radovati v onen významný den. Bohužel sotva jsme práci dokončili, museli jsme vedení sejmouti, takže jsme přišli zpět večer. S jídlem na nás kuchaři zapoměli a dokonce jsme nemohli ani naléztí žádné místo k přespaní.

Nebylo však toho potřebí, neboť museli jsme po 10. hod. večer onu vesnici opustiti a v noci, za deště, putovati do vesnice sousední. Skončil tedy onen svátek pro mne ne příliš radostně.

Prof. J. Krpálek:

Byl jsem u dělostřelectva, které se tvořilo teprve po zborovské bitvě v době revoluce, takže doba sama nebyla příznivá, aby tradice svatováclavská zapustila hlubší kořeny. — To bylo v roce 1917. V roce 1918 jsme byli na

frontě ve stálých bojích, takže na oslavu nebylo času. Svátku sv. Václava ve vlasti jsme ovšem vzpomínali. V roce 1919 jsem byl nějakou dobou přidělen jako instruktor k technické škole v Zimě (před Irkutskem). Protože 28. září bylo v neděli, měla škola prázdnou již i v sobotu, slavíc prázdnem svátek sv. Václava. Večer celá posádka měla slavnost. Bylo několik hudebních i zpěvních čísel a přednáška br. dra Kudely o České Družině.

Václav Mařík:

V roce 1916 jsem byl v pinských močálech (7. rota 1. pluku) a pak na Stochodě až do zborovského nástupu. Byla nás totiž vždy nějaká »parta« a tu opravdu jsme drželi pohromadě a o nic jiného se nestarali. Je třeba se v tuto situaci vžít, když celé noci jsme ztrávili na rozvědách. Vůbec jsme nevěděli, co se za takové situace u roty, ne tak u pluku dělo. Že ale 1. pluk se jmenoval »svatováclavský«, to ovšem z nás věděl každý.

Co se týká oslav svatováclavských, tu právě v onu dobu, 28. září 1916 jsme šli na posici, ale přece jsme vzpomněli tohoto památného dne pro náš svatováclavský pluk. V roce 1917 v den sv. Václava byla významná společná oslava (myslím, že celé čsl. brigády) na Ukrajině. — U všech dobrovolců byla nálada opravdu slavnostní. Přes to, že profesor (nynější p. prezident) Masaryk dal souhlas k přejmenování pluků na husitské, přece jenom tradice svatováclavská byla tak vžita, že husitství ji nezastínilo. Tvrdím, že v čsl. zahraničním vojsku nebylo ničeho slavnostnějšího nad oslavu svatováclavské.

Michal Helešic:

Na přípis, který jsem obdržel, zasílám žádanou odpověď. — Pamatuji se na okrasu zemljank (polních krytů) v Borispole u Kijeva na Ukrajině. Tyto byly někde ozdobeny obrazem vyrytým z drnu, posázené barevnými kameny a hlínou, znázorňující sv. Václava. Při odchodu z Ukrajiny v roce 1918 začátkem března, kdy opustili jsme Borispol a odjížděli na východ v esalonech (ve vlacích), byly vagony (těplušky) ozdobovány opět obrazy sv. Václava následujícím způsobem: Byl-li malíř ve vagoně, namaloval světce sv. Václava na plachtu neb jinde zase byl podobný obraz zhotoven z mechu a z březové kůry a na vagoně upevněn. V roce 1918 byl v den sv. Václava pořádán v Irkutsku na Angaře, vytékající z Bajkalského jezera, alegorický průvod. Ten den jsem ležel v irkutské nemocnici a pamatuji si to velmi dobře, neb druhý den po sv. Václavu připadají mé jmeniny. Jest totiž svátek sv. Michala. — Jest také pravda, že na svátek sv. Václava bývalo vždy přilepšení na jídle. Byla to obyčejně vepřová, zelí a knedlíky. Bratři pro to měli název »svatováclavské slavnosti« — při nichž byly i hody.

Že úcta k sv. Václavu v legiích byla, tomu nasvědčuje, že se zpíval mezi dobrovolci i chorál svatováclavský, neb první sloku každý dobře znal, ať již byl jakéhokoliv přesvědčení. — Ovšem dnes se mnozí legionáři změnili a za to se již stydí, že v zahraničí projevovali úctu k sv. Václavu. My však musíme podati našemu národu pravdu, aby budoucí generace si mohly utvořit správný přehled o tom, co jsme za hra-

nicemi konali, co jsme učinili a v jakém duchu se nesl osvobozenecký boj.

*

VZPOMÍNKY Z LEGÍÍ FRANCOUZSKÝCH.

Antonín Kalloč:

Byl jsem zajat v roce 1918 na italské frontě a odeslán ještě s mnoha jinými do zajateckého tábora v Lombardsku. Zde byl s námi jeden učitel Čech, který hrával ve zdejším kostele na varhany. Tento byl důstojníkem v hodnosti »fáhricha«. Ve volných chvílích mezi jinými písněmi učil nás zpívat i píseň svatováclavskou, kterou jsme pak po jedné mši sv. v katolickém kostele ve Vilafranke s mnoha v kostele dlícími Čechy nadšeně zpívali.

Odtud jsem se pak nato brzy dostal do Francie do města Cognaku, kde jsem se přihlásil do čsl. vojska. Před vstoupením do legie celá řada nás šla prvně do místního kostela a tu jsme přistoupili k sv. zpovědi a sv. přijímání. Svátosti udílel francouzský kněz.

Jinak krátce uvádím, že náš 21. pluk byl nejvíce složen z dobrovolců, kteří přijeli do Francie z Ruska. Američanů u našeho pluku mnoho nebylo. Z těchto, pokud zde byli, tedy většina zase Slováků. U 4. roty kulometné — u které jsem sloužil — měli jsme čtyři Američany dobrovolce, a sice Čechy. U 22. pluku zase byla velká část dobrovolců, kteří byli do Francie dopraveni jako zajatci po ústupu ze Srbska.

Sděluji toto: Byl jsem hned na začátku války zajat v Srbsku. Tam se mnoho o náboženském životě nedebatovalo. Ovšem kdo mohl, tak se aspoň na chvíli v kostele zastavil. Po hrozném pochodu Albanů před nastupujícími Rakušany, dostal jsem se pak do Itálie a byl jsem nějaký čas na ostrově Assinaře. Tu nás navštěvoval kněz z řádu Tovaryšstva Ježíšova, sloužil mše sv., měl při nich promluvy, při čemž uděloval sv. svátosti. Také v roce 1915, když jsme byli v Gagliari na Sardinii v nemocnici, tu skoro každý den nás několik přijímalo Tělo Páně. — Tam jich mnoho zemřelo a jelikož jsme měli smrt stále nad sebou, tak byl Pán Bůh i těm vlažným dobrý. Tehdy neměl žádný náladu dělati si posměšky z náboženství.

Ve Francii, kde jsme později byli posláni, mnozí již na všechno prošlé zapomínali. Tam bylo zajatcům ve věcech náboženských také již hůře než v Itálii. — Byli jsme po »partách« rozesláni do továren. Jídla bylo ovšem dosti a ničeho nescházelo, ale za to byl přísný dozor a nebylo volnosti pohybu. Francouzi nás v táborech oddělili od říšských Němců, takže Češi zůstali samotní. — V našem táboře bylo nás 120 Čechů pohromadě a prim zde udávali 4 učitelé. Míval jsem s nimi dosti často náboženské debaty, neboť stáli na stanovisku opačném, ale nikdy jsem před nimi nekapituloval. Později začali psát časopis, více ovšem domácí s tendencí husitskou, ale byl to časopis více humo-ristický. Vycházel týdně. — Církevní svátky se dodržovaly. Obzvláště svátky vánoční, na které jsme vždy strádali peníze. Tu se vždy ověncily

ubikace a stromek vánoční nescházel po celé 3 roky ani jednou. Do kostela v Pont-Chery bylo těžko zajatcům se dostat. Později odvezli nás do Karpiana, kde již pomalu začínala akce pro vstup do legií. Zde nás bylo asi 500 Čechů odděleně od říšských Němců, kterých zde bylo asi 1600 mužů. Měli zde jen jakýsi přechodný pobyt a měli vše lépe zařízeno v barácích než my. Němci zde žili krásně, měli svou velkou knihovnu, hernu a kapli s harmoniem. Také si nacvičili pěvecký sbor a z Marseillu přijížděl jim každou neděli kněz sloužití mši sv., při níž se zpívalo buď společně nebo sborově. Když mše sv. byla hlášena, tu Němci se dostavili vždy ve velkém počtu, ale nás Čechů tam chodilo velice málo a často se nám ještě někteří vsmívali. Na to jsme ovšem nehleděli. Někteří našinci byli ostře zaujati proti našemu katolickému životu. Zde jsem brzy navázal styky s americkými katol. Čechy, kteří mi zasílali americké katolické časopisy.

D. Matějka, franc. leg., 22. pluk:

Ze života v táboře na ostrově Assinaře.

Do našeho tábora přicházel denně vojenský kněz, sloužil mši sv. a zaopatřoval. Kterí mohli chodit, šli ráno k sv. zpovědi a sv. přijímání, neboť jsme zde opravdu žádný neznali dne ani hodiny. Lidé zde v úžasném množství umírali téměř jako zvířata bez pomoci. Také zde všichni věřili a nikdo si z náboženských úkonů netropil žertů, ať byl Čech, Polák nebo Maďar.

* Časopis *Budoucnost* (Vlastní silou k svobodě), ročník 1926.

Jednou po sv. zповědi přišel ke mně kněz, ptá se mně na jméno a odkud jsem. Byl to dp. Hůlka, kaplan u kostela ve Spálené ulici v Praze a rodilý z Dražna-Újezda od Zbirohu. — Dp. Hůlka přinášel nám pak každý den citrony a lístky, poštu pak zase bral s sebou a jak jsem se později přesvědčil, všechny lístky došly na místo.

V druhém táboře na téže ostrově, kam jsme se pak dostali, působil kněz řecko-katolický, který také zpovídal a sloužil mše sv. každou neděli. Navštívil nás zde také kardinál ze Sasary, dal nám požehnání a každému na památku růženec, který si každý dobře uschoval.

Adolf Kadlec:

Zmiňuji se jen krátce o otázkách náboženských ve francouzské legii. Sloužil jsem totiž u 21. pluku. Na otázky náboženské legionáři v zahraničí mnohem příznivěji pohlíželi jako ve vlasti. Ve Francii to bylo samozřejmým, že všichni chodili do kostela a na mši sv. při různých příležitostech. Ona doba byla docela jiná než dnes a sám si na to rád vzpomenu, ačkoliv od oné doby mám zdraví zničeno.

SVATOVÁCLAVSKÁ TRADICE V LEGIÍCH ITALSKÝCH.

Dr. Josef Zháněl:

Zasielám vypis z mojho denníku, ktorý som si v Itálii písal. Vypis je slovo od slova správny, len s tým rozdielom, že originál je český.

Napísal som výpis slovenský, lebo mi to bolo príhodnejšie.

Dňa 28. zaria 1918 som bol spolu ešte asi so 150 inými bratmi v škole pre výchovu zál. dostojníkov v Modene v Itálii. Naša rota bola umiestnená v kurzu pre výchovu italských záložných dostojníkov. Tento kurz pak sa nachádzal v bývalom vévodskom palácu. Do Modeny náš kurz prišiel dňa 19. zaria 1918 a skončil sa ostatné dni listopádu 1918.

Túto slavnosť hlavne si žiadali bratia z Čech a u nás na Morave nebola v dobách mojho pobytu pred vojnou táto oslava obvyklá. — Cvičili sme denne pilne zpev na slavnosť sv. Václava. Slavnosť konala sa dňa 28. zaria. Ráno sme nerobili nič iného než sme cvičili zpev. O tri čtvrti na 12. hod. bol obed. Mali sme rýžu, veprové, knedlíky a zeli. (Opísaný obed je slavnostný, lebo v Itálii sa veprové mäso s knedlíkami a zelím vobec na obed nepripravuje. Takovýto obed bol jen s ohľadom na svatováclavskú oslavu pripravený. Dalej bolo víno a hrozny.) Pak sme mali od pól 2. do pól 5. volnú vychádzku. Bol som tiež vonka i v kostole. Kostol vedľa školy (Palazzo) je veľmi pekný.

O 5. hod. začala slavnosť. Konala sa v telocvične ústavu. Prítomní boli pp. generál Morra s rodinou. (On bol veliteľom školy pre výchovu zál. dostojníkov v Modene.) Pak plukovník a podplukovníci s rodinami, velitelé a celá rada nižších taliánskych dostojníkov. — Bola tam naša celá rota a asi 300 taliánskych dostojníckych uchádzačov. Slavnosť započal generál rečou. Pak mluvil brater podporučík Knobloch (český velitel našej celej roty. Okrem neho boli ešte asi dva alebo tri česky dostojníci. Hodnosť

vtehdajšieho podporučíka zodpovedá dnešnej hodnosti poručíka.) Zpívala sa pieseň »Sv. Václave« vo sboru, 2 zpevy Peršlovy (sola), vo sboru »Boleráz«, prednes italskej basne od jedného nášeho chovanca, Peršlovo solo (tretí), Vaňurova humoreska od Dvořáka na klavír, vo sboru »Kde domov moj?«. Já som zpíval prví soprán pri sborových. Tým slavnosť zakončila.

(Pozn. Zdá sa mi, ak je skoro isté, že veškeré zpevy cvičil dobrovolník Vaňura z Čech.)

Bršlica J., 34. pluk.:

Byl jsem zajat na italské frontě a pak s tisíci jinými odeslán do obrovského zajateckého tábora v Padule. Připomínám, že o agitaci pro vstup do italské legie a o postupu při tom by se toho mohlo napsat mnoho. Mnozí, kteří byli proniknutí myšlenkou Husovou a dávali to příliš najevo, udělali řadu velkých přehmatů a mnohdy svým počínáním více zajatců od vstupu do legií odrazili než jich tam dostali.

Bylo smutnou ukázkou, že mnozí mysleli, když vyplnili přihlášku do pracovních oddílů (z kterých teprve později sestavovali oddíly bojové), že prokazují hrdinství, když se chovají vůči katolíkům, byť taktéž i přihlášeným do vojska, co nejhruběji. Jistě to bylo bezdůvodné, vždyť tím, že jsme vykonávali své náboženské povinnosti, nikomu jsme nepřekáželi.

V padulském táboře byly totiž u vchodů v některých budovách místnosti přeměněny v kaple, v kterých sloužili italští kněží pro zajatce mše sv. Na tyto chodilo nás mnoho, nejvíce ale Slováků. Při mši sv. jsme se aspoň trochu povznesli k Bohu z tohoto jednotvárného života zajatec-

kého. Obvykle však, když jsme vycházeli z kaple, čekali na nás »také« bratři a s nadávkami se vždy na nás vrhli, častujíce nás při tom bitím. Toto nás však od návštěvy kaplí neodrazilo. Přes tyto ústrky přece jsme však splnili povinnost k národu a se zbraní v ruce jsme šli dobývat svobody.

Kubeša Alois:

Svátek sv. Václava jsme slavili 28. září 1918 ve svých částech na hoře Kanaletě, poblíž Gardského jezera a města Rivy. Přítomen byl oně slavnosti mimo našich důstojníků i gen. Graziani a pak všichni dobrovolníci zde dleci od 31. a 32. pluku. Já jsem se na návrh důstojníků a dobrovolců k oně oslavě naučil báseň, vlastně baladu, a tuto jsem pak na zmíněné slavnosti přednášel. Obsah působil mocným dojmem na všechny přítomné.

Název zní »Balada o sv. Václavu« od Jarosl. Vrchlického.

Ve zlatém poli s černou orlicí
Tvůj prapor posud nad námi se chvěje
jak míru zástava v bouř dunící,
jak maják spásy v moři beznaděje.
Ó slyš ten zpěv, jež duše má Ti pěje,
jak starých štítů třesk ať hřmí můj rým
na ráji portál, jenž se v hvězdách skvěje:
Nám nedej zahynouti ani budoucím.

Tys v lesů našich smutné vichřici
z jichž mračen stálý stín se na nás leje,
byl otcům pevný svojí pravicí.
Tys dívem zasáh v naše děje
a zvrátil kolo lidské epopeje.

Což nejsme, kníže, posud lidem Tvým?
Ó pohleď, co v dědictvím Tvém se děje.
Nám nedej zahynouti ani budoucím.

Mohls zapomenout v světčů směsici
tu lásku k Tobě, jež v nás posud hřeje?
Svůj vínek drahocenný, zářící,
svůj meč, svůj štít, jež pavučina kreje?
Ó rozpomeň se vlastní na trofeje,
na bělouši zas zjev se spáčům mdlým,
svým lidem zatřes, vhodná doba zde je.
Nám nedej zahynouti ani budoucím.

Viz, lid Tvůj pláče, co se barbar směje,
val Blaníku již otevř mečem svým,
Tvůj národ čeká, vítr zory věje.
Nám nedej zahynouti ani budoucím.

Literatura.

- A. Rembaut: Dějiny Ruska.
Dr. L. Sychrava: Duch legií.
J. Logaj: Československé legie v Itálii.
A. Žampach: Katolíci v zahraničních bojích
o čsl. samostatnost.
Gen. N. A. Chodorovič: Odbojové hnutí a čes-
koslovenské vojsko v Rusku.
Dopisy legionářů a vlastní zápisky.

Prameny ruské:

Modlitební kniha: Palómnik.
Ilustrované časopisy roč. 1914 a 1915, Zara,
Žižň i Sud.